

บทที่ 5

การธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ
(Mon Ethnic Identity)

การธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Ethnic Identity) ในที่นี้หมายถึง การที่กลุ่มชาติพันธุ์มอญยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางภาษา ศาสนา นวัตกรรมความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเองไว้ได้

การสืบทอดวัฒนธรรมของบรรพบุรุษนอกจากจะเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่แล้ว ยังเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่น ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มชาติพันธุ์มอญด้วย เหมือนกับที่ Charles F. Keyes (1982) กล่าวไว้ว่า การที่สมาชิกมีความรู้สึกต้องการที่จะรักษาสิ่งที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้ถ่ายทอดสืบทอดกันมาซึ่งก็คือเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การปฏิบัติหรือการแสดงออกที่เป็นมรดกของบรรพบุรุษ ได้แก่ ภาษา ศาสนา นิทานปรัมปราหรือนิยายโบราณ ซึ่งกล่าวถึงความเข้มแข็งของบรรพบุรุษในการสร้างกลุ่มและถิ่นที่อยู่ สร้างความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และต้องการธำรงชาติพันธุ์ของกลุ่มตนไว้ต่อไป นอกจากนี้การที่พวกเขามีการนับถือเครือญาติหรือบรรพบุรุษร่วมกัน ยังเป็นการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่พวกเขาแสดงว่าเป็นพวกเดียวกันหรือเป็นส่วนหนึ่งของตระกูลเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมกันว่าบุคคลนั้นแม้พวกพ้อง มีญาติพี่น้องทำให้เกิดพลังที่จะประพฤติดันไปในแบบอย่างที่คุณค่าในสังคมของตนปฏิบัติสืบทอดกันมา

และจากที่กล่าวมาในบทที่แล้วว่าชาวมอญมีการยอมรับวัฒนธรรมของคนไทยเนื่องจากอยู่ภายใต้อิทธิพลของสังคม ทำให้ชุมชนมอญบ้านลัดกระตีมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นทั้งในด้านวัตถุ เช่น การนำไฟฟ้า น้ำประปา และสิ่งอำนวยความสะดวกสบายเข้าสู่ชุมชน และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน แต่ในบทนี้จะขอกกล่าวถึงการธำรง

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และเมื่อได้วิเคราะห์กลุ่มชาวมอญบ้านลัดเกร็ดอย่างลึกซึ้งจะเห็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นมอญที่พวกเขาแสดงออกไม่ว่าจะเป็นในด้านการแสดงความสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่มีอยู่ในรูปของภาษา ศาสนา พิธีกรรมความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชาวมอญบ้านลัดเกร็ด

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง "การร่ำองเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ" ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อในการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ได้ดังนี้คือ

- ส่วนที่ 1 ภาษา
- ส่วนที่ 2 ศาสนา พิธีกรรมและความเชื่อ
- ส่วนที่ 3 ขนบธรรมเนียมประเพณี

ส่วนที่ 1 ภาษา

ในเรื่องเกี่ยวกับ "ภาษา" ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเกี่ยวกับ"การร่ำองเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ" ในที่นี้หมายถึง ภาษามอญที่ชาวมอญบ้านลัดเกร็ดใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนและภายนอกชุมชน

ภาษา เป็นเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าคุณคลใดอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ใด เพราะการที่บุคคลพูดภาษาเดียวกันเหมือนกัน สามารถใช้ภาษาในการสื่อสารกันได้รู้เรื่องถือว่ามีชาติพันธุ์เดียวกัน เช่น คนจีนต้องพูดภาษาจีนได้ คนไทยต้องพูดภาษาไทยได้ และคนมอญต้องพูดภาษามอญได้ (ไฉน สนสกุล, 2535 : 43-44)

ในปัจจุบันจากการสอบถามหัวหน้าครัวเรือนชาวมอญบ้านลัดเกร็ดทั้งสามช่วงอายุส่วนใหญ่แล้วพบว่า ภาษาที่ใช้พูดกันในครอบครัวจะใช้ภาษาไทยและภาษามอญแตกต่างกันไปตามลำดับช่วงอายุเช่น ในระดับคนวัยกลางคนที่มามีอายุ 40 ปีขึ้นไปจนถึงผู้เฒ่าผู้แก่มักจะพูดภาษามอญหรือภาษามอญปนไทยเป็นส่วนใหญ่ แต่ถ้าพวกเขาพูดกับเด็ก ๆ หรือคนรุ่นหนุ่มสาวมักจะใช้ภาษา

ไทย โดยหัวหน้าครัวเรือนชาวมอญส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า เด็กรุ่นปัจจุบันหรือหนุ่มสาวส่วนมากจะพูดภาษามอญไม่ได้ อาจเป็นเพราะลูกหลานชาวมอญรุ่นปัจจุบันได้รับการศึกษาระบบเดียวกับเด็กไทย จึงทำให้ระบบความคิดเดิมที่ถ่ายทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ คือ การใช้ภาษามอญในการติดต่อสื่อสารเพียงภาษาเดียวให้กลับมายอมรับภาษาไทยอีกภาษาหนึ่งและนับวันจะเปลี่ยนมาใช้ภาษาไทยกันมากขึ้น ดังที่ผู้ศึกษาได้พูดคุยกับคนรุ่นหนุ่มสาวและคนวัยกลางคนที่มียุ่ต่ำกว่า 40 ปี พบว่าส่วนใหญ่จะพูดภาษามอญไม่ได้ โดยคนรุ่นหนุ่มสาวส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าภาษามอญพูดยาก และเคยชินกับการพูดภาษาไทยมากกว่า สำหรับผู้ที่มีอายุในช่วง 40 ปีขึ้นไป เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มคนวัยกลางคน โดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ที่ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนจะมีความคุ้นเคยในการพูดภาษามอญระหว่างกลุ่มมากกว่าผู้ที่ออกไปทำงานนอกชุมชน แต่อย่างไรก็ตามชาวมอญวัยกลางคนและรุ่นผู้เฒ่าผู้แก่ก็มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยติดต่อสื่อสารได้คล่องแคล่วพอ ๆ กับภาษามอญ ตัวอย่างเช่น ถ้าชาวมอญพบกับคนไทยเข้ามาในหมู่บ้านและคนไทยพอที่จะพูดภาษามอญได้ก็จะทักทายพูดคุยเป็นภาษามอญ แต่ถ้าพบกับคนไทยที่พูดภาษามอญไม่ได้แต่ไม่สามารถพูดคำศัพท์ยาก ๆ ก็จะใช้ภาษามอญปนภาษาไทย และถ้าพบปะพูดคุยกับคนไทยที่พูดภาษามอญไม่ได้เลยก็จะทักทายพูดคุยด้วยภาษาไทย และในกรณีที่ชาวมอญต้องออกไปติดต่อกับคนไทยภายนอกหมู่บ้าน เช่น ไปติดต่อกับอำเภอ ไปทำงานหรือเรียนหนังสือร่วมกับคนไทย ชาวมอญทุกคนจะใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารกับคนไทย

อาจกล่าวสรุปได้ว่าถึงแม้ชาวมอญในรุ่นปัจจุบันจะมีแนวโน้มในการใช้ภาษาไทยเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการใช้ภาษามอญก็ไม่ได้สูญหายไปจากกลุ่มชาวมอญบางกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่และพระสงฆ์วัดปรมัยยิกาวาสที่ยังคงมีवादสำเนียงมอญ นอกจากนี้พวกเขายังคงใช้"ภาษามอญ" พูดคุยระหว่างกลุ่มพวกพ้องเมื่อมีโอกาสไปร่วมงานกับชาวมอญในที่อื่นไม่ว่าจะเป็นในงานวันชาติมอญประจำปีที่ด่านเจดีย์สามองค์ และการพบปะสังสรรค์ในสมาคมไทยรามัญและชมรมเขาวงมอญ

ส่วนที่ 2 ศาสนา พิธีกรรมและความเชื่อ

ในเรื่อง "ศาสนา" ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเกี่ยวข้องกับเรื่อง "การชำระเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม" นี้หมายถึง ศาสนาที่ชาวมอญบ้านลัดเกร็ดนับถือใช้ชีวิตประจำวัน จากการสอบถามเจ้าอาวาสวัดมอญทั้งสองแห่ง และชาวมอญบ้านลัดเกร็ด ทำให้ทราบว่าชาวมอญทุกคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโครงสร้างของสังคมมอญและไทยต่างเป็นสังคมพุทธ เพราะนับถือพุทธศาสนาเหมือนกันจึงสามารถอยู่ร่วมกันได้เกิดความร่วมมือร่วมใจในกิจกรรมทางศาสนาซึ่งมีเนื้อหาหลักเดียวกัน นอกจากนี้อิทธิพลของพุทธศาสนาซึ่งย้าความสำคัญของแต่ละบุคคล ที่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ใครทำอะไรก็จะได้รับผลเช่นนั้น ผสมกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของศาสนาพราหมณ์ ทำให้ทั้งมอญและไทยมีพื้นฐานทางความคิดในเรื่องบุญเรื่องกรรมแบบเดียวกัน รักความสงบไม่เบียดเบียนกัน มุ่งที่จะทำบุญทำทานอย่างเดียว (สุภรณ์ โอเจริญ, 2519 : 239) จากการศึกษาจะพบว่าชาวมอญบ้านลัดเกร็ดมีความเคารพเลื่อมใสในพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ดังในช่วงเทศกาลสำคัญทางศาสนา เช่น วันพระ วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา ออกพรรษา จะพบเห็นพ่อแม่หรือผู้เฒ่าผู้แก่มักจะพาลูกหลานไปทำบุญที่วัด และในช่วงเทศกาลสำคัญทางศาสนาเหล่านี้นอกจากจะมีการทำบุญตักบาตรแล้ว จะพบเห็นผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งชายหญิงนั่งขาว ห่มขาว เพื่อมารักษาศีลที่วัดเป็นประจำอีกด้วย และเมื่อถึงช่วงเวลาสวดมนต์พิธีจะมีการรวมกลุ่มสวดมนต์เป็น "ภาษามอญ"

การไปทำบุญของชาวมอญบ้านลัดเกร็ดนั้น ส่วนใหญ่จะไปทำบุญที่วัดมอญใกล้เคียงแล้วแต่สะดวก กล่าวคือ ชาวมอญที่มีบ้านเรือนอยู่ทางบ้านล่าง (กวางฮาโม) จะอยู่ใกล้วัดฉิมพลีมากกว่าจึงมักไปทำบุญที่วัดฉิมพลี ส่วนชาวมอญที่มีบ้านเรือนอยู่ทางบ้านบน (กวางฮะดาว) จะอยู่ใกล้กับวัดปรมัยยิกาวาสมากกว่าจึงมักไปทำบุญที่วัดปรมัยยิกาวาส แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความสะดวกใจที่จะไปทำบุญวัดไหนด้วย สำหรับวัดปรมัยยิกาวาสนั้นเป็นวัดหลวงและเป็นวัดที่มีชาวมอญทั้งสามหมู่บ้านบนเกาะเกร็ดมาทำบุญที่วัดนี้กันมาก เนื่องจากเจ้าอาวาสคือ พระไตรสรณรัช เป็นผู้มั่งคั่งเมตตาและเป็นที่เคารพนับถือของชาวมอญเกาะเกร็ด นอกจากนี้สถานที่ตั้งของวัดอยู่ศูนย์กลางระหว่างหมู่บ้านมอญทั้งสามหมู่ และสามารถเดินทางได้โดยสะดวก อีกทั้งภายในบริเวณ

วัดยังเป็นที่ตั้งของพระเจดีย์รามัญที่จำลองเจดีย์พระเกศราตุ หรือพระเจดีย์ชเวดากองเมือง
 ย่างกุ้งและพระมหารามัญเจดีย์ที่ชาวมอญให้ความเคารพนับถือ ดังนั้นเมื่อมีการจัดงานประเพณี
 สำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา จะมีชาวมอญจากหมู่บ้านมอญทั้งสามหมู่บ้านเวียนเทียนรอบ
 เจดีย์ ส่วนในช่วงที่มีการจัดงานเฉลิมฉลองเทศกาลสงกรานต์ของชาวมอญ จะมีการจัดงานที่
 บริเวณวัดในทุก ๆ ปี และเมื่อถึงเทศกาลสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ จะพบเห็นลูกหลานชาวมอญที่
 ไม่ว่าจะไปทำงานนอกชุมชนอย่างถาวรหรือออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่นอกชุมชนก็ตาม มักจะ
 กลับมาเยี่ยมเยียนพ่อแม่ปู่ย่าตายายเป็นประจำทุกปี และทางวัดนิมพลิสฐธาวาสซึ่งตั้งอยู่ในเขต
 หมู่บ้านลัดเกร็ดทางทิศใต้ในพบว่า มีชาวมอญบางส่วนมาทำบุญและมีคนไทยที่อยู่ในและนอกชุมชน
 มาหาเจ้าอาวาสที่วัดนี้กันมาก ทั้งนี้เนื่องจากชื่อเสียงกิตติคุณของเจ้าอาวาสเรื่องการดู
 โชคชะตาได้แม่นยำ นอกจากนี้จากการศึกษาได้พบว่าพระสงฆ์วัดนิมพลิสฐธาวาสปัจจุบันไม่ได้เทศน์
 สำเนียงมอญแล้ว จะมีเพียงพระสงฆ์วัดปรมย์ยิกาวาสที่ยังคงเทศน์สำเนียงมอญอยู่จนถึงปัจจุบัน

และจากการสอบถามชาวมอญเกี่ยวกับความรู้สึกในด้านความแตกต่างระหว่างวัดมอญ
 กับวัดไทยนั้น ปรากฏว่าชาวมอญส่วนใหญ่ให้คำตอบว่าลักษณะโดยทั่วไปนั้นไม่ต่างกัน เพราะนับถือ
 พระพุทธเจ้าองค์เดียวกัน แต่ในด้านวิธีปฏิบัตินั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ พระมอญเคร่งครัดในการ
 ปฏิบัติมากกว่า ข้อสำคัญคือ ภาษาที่ใช้เทศน์และบทสวดเป็น "ภาษามอญ" แต่อย่างไรก็ตามพวก
 เขากล่าวว่าไม่ได้เลือกที่จะต้องไปวัดมอญอย่างเดียว วัดไทยก็ไปได้เพียงแต่สาเหตุที่เลือกไป
 วัดมอญนั้นเพราะวัดมอญตั้งอยู่ในเขตชุมชน ใกล้บ้านและเดินทางไปมาสะดวก ประกอบกับมีความ
 คึกคักมากกว่า และมักได้มีโอกาสพบปะกับชาวมอญทั้งในหมู่บ้านเดียวกันและหมู่บ้านใกล้เคียง
 นอกจากชาวมอญจะชอบทำบุญที่วัดแล้ว ในปัจจุบันพวกเขายังคงมีการประกอบพิธีกรรมและปฏิบัติ
 ตามความเชื่อของกลุ่มตนเองอยู่ดังที่ผู้วิจัยจะขอกล่าวต่อไปนี้

- พิธีบูชาศาลเจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน (พิธีรำเจ้าประจำปี)

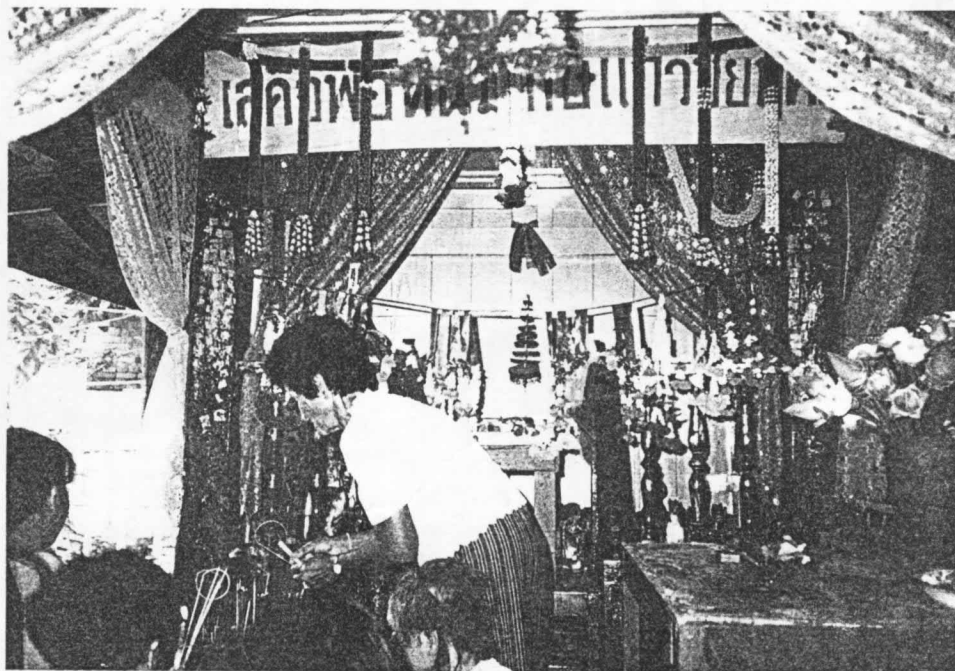
ชาวมอญบ้านลัดเกร็ดนอกจากจะมีความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งแล้ว เขายังคงมีการนับถือผีบางอย่างที่ได้ปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อที่มีมาจากพระพุทธรูปหรือชาติต่าง ๆ ตลอดจนเป็นเรื่องของการป้องกันสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ และเพื่อความสบายใจของผู้ปฏิบัติด้วย "พิธีรำเจ้าประจำปี" ถือเป็นงานพิธีของชาวมอญเกาะเกร็ดที่ยังคงถือปฏิบัติสืบทอดกันมาประจำปีของชาวมอญ ชาวมอญที่อาศัยอยู่ในชุมชนเกาะเกร็ดทั้งสามหมู่บ้าน จะร่วมมือกันจัดงานพิธีนี้ขึ้นในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 เป็นประจำทุกปี

"พิธีรำเจ้าประจำปี" จะจัดให้มีขึ้นบริเวณศาลเจ้าประจำหมู่บ้านในเขตบ้านบน (กวางฮะตาว) ของหมู่บ้านลัดเกร็ด ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของวัดปรมัยยิกาวาส เจ้าพ่อที่ชาวมอญนับถือกันนี้ คือ "เจ้าพ่อหนุ่มเกตุแก้วชัยฤทธิ์" หรือ เจ้าพ่อหนุ่มที่เป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของชาวมอญบนเกาะเกร็ด ช่วงก่อนวันงาน 1 วันชาวมอญจากทั้งสามหมู่บ้านบนเกาะเกร็ดจะร่วมแรงร่วมใจกันเตรียมงานโดยจะมีการแบ่งหน้าที่ระหว่างชายและหญิง กล่าวคือ ฝ่ายชายจะรับหน้าที่ในการเตรียมสถานที่ทำพิธี จัดเตรียมโต๊ะ เพื่อวางเครื่องเช่นแก่เจ้าพ่อหนุ่ม และโต๊ะเครื่องเช่นของเทพยดาอารักษ์จัดเตรียมพื้นที่เฉพาะเพื่อให้ผู้ที่จะมาเป็นร่างทรงเจ้าพ่อหนุ่ม และเตรียมพื้นที่นั่งสำหรับผู้ร่วมพิธี ตลอดจนจัดเตรียมพื้นที่สำหรับวงปี่พาทย์มอญที่จะมาร่วมบรรเลงตลอดงาน ผู้ชายบางกลุ่มก็จะรับหน้าที่สร้างโรงพิธีโดยหาไม้มาตอกเป็นเสา 4 ต้นแล้วทำหลังคากันแดดด้วยผ้าใบ สำหรับฝ่ายหญิงจะรับหน้าที่ในการจัดเตรียมอาหารสำหรับถวายพระสงฆ์ และเตรียมเครื่องเช่นเพื่อถวายเทพยดาอารักษ์และเจ้าพ่อหนุ่ม ฝ่ายหญิงจะแบ่งภาระหน้าที่กันไปโดยบางกลุ่มจะไปวัดเพื่อขิมจาน ชาม หรือภาชนะใส่อาหารจากวัด บางกลุ่มก็รับหน้าที่ในการจับจ่ายซื้อหาอาหารที่จะนำมาทำเป็นอาหาร สำหรับกลุ่มผู้หญิงที่มีฝีมือในการทำอาหารก็จะช่วยกันจัดหุงหาอาหารเตรียมไว้ล่วงหน้า 1 วัน โดยเรียกรายเงินทองจากชาวมอญด้วยตนเองตามแต่ศรัทธา มีบางครอบครัวที่จัดเตรียมอาหารที่บ้านของแต่ละคนเพื่อมาช่วยเสริมต่างหาก

เช้าวันทำพิธีจะมีชาวมอญทั้งสามหมู่บ้านต่างพาลูกหลานมาร่วมพิธีที่ศาลเจ้าพ่อหนุ่มกันอย่างพร้อมเพรียง ดังที่ผู้วิจัยได้พบเห็นลูกหลานชาวมอญที่ไปอาศัยอยู่นอกชุมชนส่วนใหญ่จะกลับมา

ร่วมงานในครั้งนี้ด้วย ในตอนเช้าจะพบเห็นครอบครัวชาวมอญมาทำบุญถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์ที่มาทำพิธีในตอนเช้า และมีการนำเครื่องเช่นมาถวายเจ้าพ่อหนุ่มและเทพดาอารักษ์ เครื่องเช่นนี้จัดเป็นเครื่องกระยาบวชประกอบด้วยข้าวสวยไข่ต้ม ไข่ต้ม แกงต่าง ๆ เหล้า ขนมต้มแดง ต้มข้าว มะพร้าวอ่อนและกล้วยน้ำหว้าสุก 1 หวี โดยจะจัดอาหารคาวหวานทั้งหมดใส่ถาดให้ครบชุดประมาณ 20 ถาด พร้อมบูชาด้วยดอกไม้ ธูป เทียน แต่ละถาดจะพบว่าชาวมอญจะนำไม้ที่เหลาบาง ๆ หรือที่เรียกว่า "ตอก" มาหักเป็นข้อ ๆ ตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน โดยหักประมาณข้อละ 1 นิ้ว จากการสอบถามชาวมอญหลายท่านถึงสาเหตุที่ต้องจัดนำตอกมาหักและปักบนถาดอาหารที่พวกเขานำมาเช่นไหว้เพราะเชื่อว่าเป็นการทำบุญตามจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน และเพื่อเป็นการปิดเป่าทุกข์ โศก โรคภัยให้หมดไปหลังจากถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์และถวายเครื่องเช่นแก่เจ้าพ่อแล้ว พระสงฆ์จะสวดทำพิธีเป็นอันเสร็จพิธีในช่วงเช้า จากนั้นแต่ละครอบครัวจะแยกย้ายกันกลับบ้าน และจะกลับมาบริเวณสถานที่ทำพิธีอีกครั้งประมาณบ่ายสามโมง เพื่อมาร่วมพิธีการรำเจ้าอีกครึ่งหนึ่ง ในช่วงบ่ายจะมีการรำเจ้าโดยเจ้าที่จะมาประทับทรงคือ "เจ้าพ่อหนุ่มเกตุแก้วชัยฤทธิ์" สำหรับประวัติเจ้าพ่อหนุ่มนี้ไม่มีใครทราบประวัติที่แน่นอน มีชาวมอญบางท่านทราบแต่เพียงว่าเจ้าพ่อหนุ่มเป็นนักรบชาวมอญที่เคยเป็นหัวหน้าในศึกรบกับพม่าเมื่อครั้งอยู่เมืองมอญ ส่วนเรื่องราวของท่านไม่มีใครทราบละเอียด โดยชาวมอญส่วนใหญ่ต่างกล่าวแต่เพียงว่า เจ้าพ่อหนุ่มเกตุแก้วชัยฤทธิ์ เป็นเจ้าพ่อที่คนมอญบนเกาะเกร็ดให้ความเคารพนับถือและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ตามปกติชาวมอญที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ดมักจะมาบูชากราบไหว้ที่ศาล โดยบางรายเดินทางมาเพื่อบนบานศาลกล่าวหรือขอศีลขอพรให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

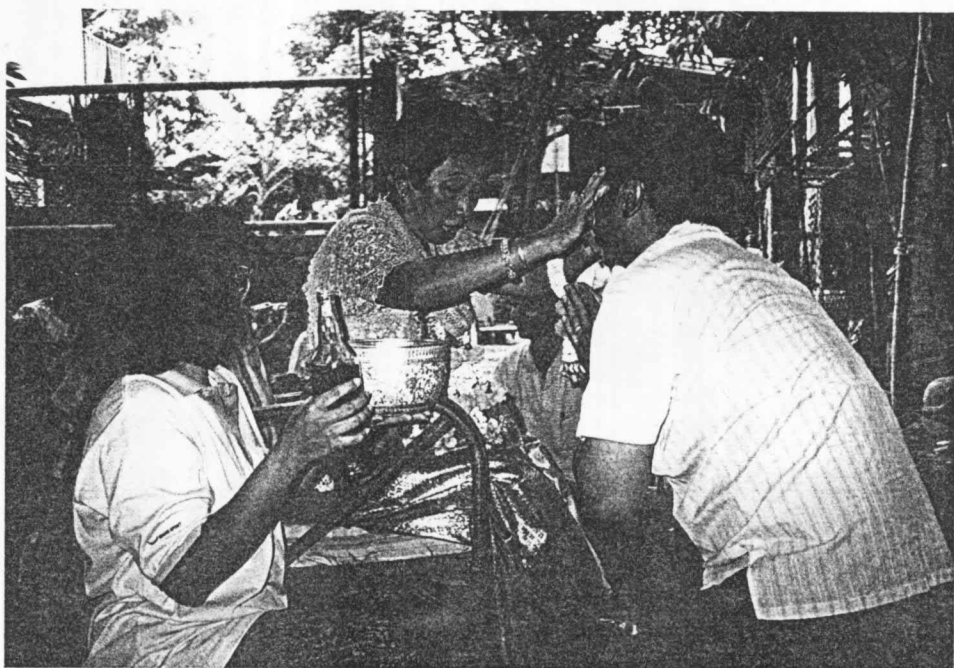
ในช่วงบ่ายจะมีการทำพิธีรำเจ้า โดยจะมีการเข้าทรงเจ้าพ่อหนุ่ม ชาวมอญจะมารวมตัวกันที่ศาลเจ้า โดยพร้อมเพรียงกัน สำหรับร่างทรงเจ้าพ่อหนุ่มตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน จะเป็นผู้หญิงซึ่งการสืบทอดการเป็นร่างทรงไม่แน่นอน แล้วแต่ว่าเจ้าพ่อจะมาประทับทรงใครท่านก็จะมาบอกให้รู้ตัว และจะเป็นร่างทรงจนกระทั่งถึงแก่กรรมไป ปัจจุบันร่างทรงคือ นางมาลี ปาลา ปัจจุบันอายุ 60 ปี อาชีพส่วนตัวคืออาชีพค้าขายที่ตลาดในอำเภอปากเกร็ด รับเป็น

ภาพที่ 26 ภาพศาลเจ้าพ่อหนุ่มเกตุแก้วชัยฤทธิ์

ภาพที่ 27 ภาพร่างทรงเจ้าพ่อหนุ่มกำลังประกอบพิธีรำเจ้า

ภาพที่ 28 ภาพร่างทรงเจ้าพ่อหนุ่มกำลังทำพิธีรักษาอาการเจ็บป่วย
แก่ผู้มาร่วมพิธี

ภาพที่ 29 ภาพผู้ช่วยร่างทรงกำลังแจกขนมที่เจ้าพ่อหนุ่มทำพิธีเสกแล้ว

ร่างทรงมาเป็นเวลาสิบกว่าปีมาแล้วแทนร่างทรงคนก่อนที่ถึงแก่กรรม ในวันพิธีหลังจากที่เจ้าพ่อหนุ่มประทับทรงแล้วจะร้ายรำไปตามจังหวะเพลงที่วงบรรเลงปี่พาทย์มอญบรรเลงตลอดพิธี จากคำบอกเล่าของผู้บอกบทในพิธี คือ ครูเฉลิมศักดิ์ ปาลา ซึ่งเป็นลูกชายของร่างทรงเองกล่าวว่า ในช่วงพิธีนี้เจ้าพ่อหนุ่มอาจจะเชิญเจ้าพ่อเขาคอก เจ้าแม่ทับทิม เจ้าพ่อพระกาฬนพบุรี มาร่วมในพิธีด้วย เจ้าพ่อหรือเจ้าแม่เหล่านี้จะเข้ามาประทับทรงผู้ใดผู้หนึ่งและร้ายรำไปตามจังหวะเพลง หลังจากนั้นเจ้าพ่อหนุ่มจะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมพิธีมากราบไหว้ ได้ถามปัญหาเรื่องทุกข์ร้อนใจต่าง ๆ เจ้าพ่อหนุ่มจะพูดเป็นภาษามอญปนไทย ผู้ร่วมพิธีจะเข้ามากราบไหว้เจ้าพ่อและได้ถามปัญหาที่ละรายไป จากการสังเกตพบว่าปัญหาที่ผู้เข้าร่วมพิธีจะขอให้เจ้าพ่อช่วยเหลือจะมี 3 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ เรื่องสุขภาพ การงาน และตรวจดวงชะตา สำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา ก็จะเข้ามาขอพรให้ตนเอง โชคดีในการทำเครื่องปั้นไม่ให้เสียหายเมื่อทำการเผา และจากการที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมพิธี จะสังเกตเห็นว่าส่วนใหญ่เจ้าพ่อจะให้คำแนะนำในการแก้ปัญหา ถ้าเป็นปัญหาเรื่องเจ็บไข้ได้ป่วย ท่านก็จะแนะนำข้อปฏิบัติให้ จากนั้นท่านจะเจิมหน้าผากและเป่ามนต์ให้ศิลาให้พรก่อนเสร็จสิ้นพิธี เจ้าพ่อหนุ่มจะให้ผู้บอกบทหรือผู้ช่วยร่างทรงนำขนมและผลไม้มา เสกคาถาและให้จ่ายแจกแก่ผู้มาร่วมพิธี ได้รับประทานเพื่อความ เป็นสิริมงคล เป็นอันเสร็จพิธี โดยทั่วถึงกัน พิธีรำเจ้านี้เป็นที่สนใจของชาวมอญเกาะเกร็ดเป็นอย่างมาก จากการสอบถามผู้เข้าร่วมพิธีทำให้ทราบว่า ทุกปีจะมีลูกหลานชาวมอญไม่ว่าจะอยู่แห่งหนตำบลใดจะพากันมาร่วมพิธีนี้โดยพร้อมเพรียงกัน และที่สำคัญชาวมอญทุกคนที่มาร่วมพิธีล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีความเคารพนับถือศรัทธาในเจ้าพ่อ พิธีนี้จึงแสดงให้เห็นถึงความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวมอญ และแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันช่วยงานอย่าง เต็มที่ และตลอดจนความเคารพศรัทธาในเจ้าพ่อหนุ่มที่เป็นเสมือนที่พึ่งทางใจของชาวมอญ ยัง เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวผู้คนในชุมชนมอญให้มารวมกลุ่มกัน ก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่น และความเป็นท้องถิ่นไว้ได้ระดับหนึ่ง และทำให้ผู้คนในท้องถิ่นอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข

ภาพที่ 30 ภาพงานทำบุญกลางบ้านของชาวมอญบ้านลัดไทร

ภาพที่ 31 ภาพชาวมอญร่วมกันนำอาหารมาถวายพระในงานทำบุญกลางบ้าน

ภาพที่ 32 ภาพสิ่งของที่ชาวมอญนำมาให้พระสงฆ์ทำพิธีในงานทำบุญกลางบ้าน

สวดมนต์เข้าเป็นภาษามอญ มีการให้ศีลให้พร หลังจากทีพระฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยแล้วจะมีการประพรมน้ำพระพุทธรณ์ เพื่อก่อให้เกิดสิริมงคลแก่ผู้ที่มีร่วมงาน หลังจากนั้นจะเป็นการถวายรูป เทียน ดอกไม้ และเงินปัจจัยที่ชาวบ้านได้รวบรวมโดยเรียไรจากชาวบ้านในหมู่บ้านตามแต่กำลังศรัทธา นอกจากนี้จะมีพิธีทางสงฆ์แล้วจะมีการบูชาเจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน คือ เจ้าพ่อหนุ่ม เกตุแก้วชัยฤทธิ์ มีการนำอาหารคาว หวานและจตุรปูบูชา โดยถือเป็นการบอกกล่าวกับเจ้าพ่อ เพื่อให้เจ้าพ่อดลบันดาลให้พวกเขาอยู่เย็นเป็นสุข

- ความเชื่อในเรื่องการทำเครื่องปั้นดินเผา

ชุมชนมอญบ้านลัดเกร็ดเป็นชุมชนมอญที่นับถือศาสนาพุทธศรัทธาไปกับการนับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นที่ฝังทางใจ เมื่อมีเรื่องเดือดร้อนหรือไม่สบายใจก็มักจะหันมาพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นไปในรูปของการบนบานศาลกล่าวหรือกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อดลบันดาลให้อยู่เย็นเป็นสุขหรือประสบความสำเร็จในการกระทำการต่าง ๆ ตามใจปรารถนา ในเรื่องของการทำเครื่องปั้นดินเผาที่เช่นเดียวกัน เนื่องจากขั้นตอนในการเผาเป็นขั้นตอนที่ต้องเสี่ยงกับความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นได้ กล่าวคือ ในการเผาเครื่องปั้นดินเผานั้นจะต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญมากพอสมควร ไม่เช่นนั้นแล้วอาจทำให้เครื่องปั้นดินเผาแตกเสียหายได้ โดยจะต้องอาศัยผู้ที่ชำนาญคอยดูแลเตาเผาอยู่ตลอดเวลา นับตั้งแต่การลำเลียงเครื่องปั้นเข้าเตาเผาและการเติมเชื้อเพลิงรวมทั้งคอยดูแลเรื่องเวลาในการเผาด้วย ถ้าไฟแรงเกินไปก็อาจทำให้เครื่องปั้นแตกเสียหายได้ เท่ากับว่าต้องประสบกับภาวะขาดทุน ดังนั้นในสมัยก่อนช่างปั้นจึงมักจะทำการบนบานศาลกล่าวต่อเจ้าแม่เตา ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าเป็นเจ้าซึ่งคอยดูแลเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาอยู่ตลอดเวลา

"พิธีเช่นไหว้เจ้าแม่เตา"นี้จะกระทำสามครั้งต่อการเผาเครื่องปั้นดินเผา 1 เตา กล่าวคือ ครั้งแรกจะทำพิธีก่อนที่จะลำเลียงเครื่องปั้นดินเผาใส่เตา ครั้งที่สองคือ หลังนำเครื่องปั้นดินเผาใส่เตาจนครบ 5-7 วันแล้ว และครั้งสุดท้ายคือช่วงปิดเตา การเช่นไหว้เจ้าแม่เตาครั้งแรกนั้นจะมีผู้ทำพิธี ซึ่งอาจเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ได้ทำพิธีโดยเช่นไหว้ด้วย รูปเทียน และดอกไม้ถวายแก่เจ้าแม่เตา พร้อมทั้งกล่าวว่า "วันนี้จะมีการนำเครื่องปั้นดินเผาเข้า

สู่เตาแล้ว ขอให้เจ้าแม่เตาและเจ้าที่เจ้าทางช่วยดลบันดาลให้ทุกสิ่งทุกอย่างเรียบร้อย และอย่าได้เกิดความเสียหายใด ๆ ด้วย" เมื่อกล่าวคำเช่นไหว้แล้วก็จะนั่งคอยจนให้รูปหมอดอกก่อน แล้วจึงลำเลียงเครื่องปั้นดินเผาเข้าสู่เตาเผาได้เป็นอันเสร็จพิธีในการเช่นไหว้ครั้งแรก สำหรับการเช่นไหว้ครั้งที่สองนั้นจะกระทำเมื่อนำเครื่องปั้นดินเผาใส่เตาเผาครบ 5-7 วันแล้ว จะมีการเปิดช่องเล็ก ๆ กลางเตาเพื่อใส่ไฟเพิ่มความร้อน จากนั้นจะทำการเช่นไหว้เจ้าแม่เตา โดยมีเครื่องเช่นไหว้ซึ่งจะประกอบด้วย

1. ข้าวปากหม้อ	5. มะพร้าวอ่อน 1 ผล
2. ไข่ต้ม	6. รูป 7 ดอก
3. ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว	7. เทียน 1 เล่ม
4. กล้วยน้ำหว่า 1 หวี	8. ดอกไม้ 1 กำ

ผู้ทำพิธี เช่นไหว้เจ้าแม่เตาจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ได้ นำเครื่องเช่นพร้อมการจุดธูป เทียน และถวายดอกไม้พร้อมกับบอกกล่าวว่า "นำของมาเช่นไหว้เจ้าแม่เตา ขอให้มารับของ เช่นไหว้ด้วยและขอจงดลบันดาลให้ทุกสิ่งทุกอย่างเรียบร้อยด้วย" จากนั้นก็จะนำเครื่องเช่นวางไว้ตรงช่องที่เป็นสี่เหลี่ยมบริเวณเหนือประตูเตาขึ้นมาซึ่งจะเป็นที่วางเครื่องเช่นโดยเฉพาะ

เมื่อครบกำหนดการเผาวันสุดท้าย ก็จะทำพิธีปิดเตาโดยการนำอิฐมาปิดช่องเตา ผู้ทำพิธีจะทำพิธี เช่นไหว้โดยบูชาด้วยธูป เทียน และดอกไม้ วางไว้หน้าเตาเพื่อเป็นการบอกกล่าว ว่า การเผาเครื่องปั้นดินเผาครั้งนี้สิ้นสุดลงแล้ว จากนั้นก็จะรอจนกว่าเตาจะเย็นลงแล้วจึงค่อย ๆ ลำเลียงเครื่องปั้นดินเผาที่เผาได้ที่แล้วออกมาเป็นอันเสร็จพิธี

นอกจากชาวมอญบ้านลัดเกิร์ตจะทำพิธี เช่นไหว้เจ้าแม่เตาเพื่อความ เป็นสิริมงคลแล้ว ยังมีการทำพิธี เช่นไหว้แม่พระธรณีด้วย โดยมีความเชื่อว่ามีแม่พระธรณีเป็นผู้ให้ที่อยู่อาศัย แต่เมื่อต้องนำดินมาใช้จึงเท่ากับเป็นการเอาดินแม่พระธรณีมาเผาพวกเขาเชื่อว่าจะทำให้ทำมาหากิน ไม่เจริญ ดังนั้นจึงต้องมีการ เช่นไหว้เพื่อเป็นการขอขมาแก่แม่พระธรณี โดยช่างปั้นจะต้องทำการ เช่นไหว้ก่อนที่จะเผาเครื่องปั้นดินเผาด้วยทุกครั้ง

ส่วนที่ 3 ขนบธรรมเนียมประเพณี

"ขนบธรรมเนียมประเพณี" ที่ผู้วิจัยศึกษาในครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญที่ยังคงปฏิบัติสืบทอดมาจากบรรพบุรุษตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน และจากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า พื้นฐานดั้งเดิมของบรรพบุรุษชาวมอญเป็นกลุ่มคนที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ตีมาก่อน กล่าวคือ เป็นกลุ่มชนชั้นปกครองหรือเป็นขุนนางมอญ เมื่อมาอยู่ในพระราชอาณาจักรไทยจึงได้นำศิลปวัฒนธรรมของตนมาประพฤติปฏิบัติประกอบกับทางไทยไม่ได้กีดกันหรือห้ามปรามในเรื่องดังกล่าว ชาวมอญจึงได้ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมาจนทุกวันนี้ และจากการที่ชาวมอญอาศัยอยู่ในเมืองไทยมาเป็นเวลานาน การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (assimilation) ย่อมเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามพวกเขาก็ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีบางส่วนของกลุ่มไว้ได้จวบจนปัจจุบัน และในงานประเพณีสำคัญทางศาสนาของชาวมอญบ้านลัดเกร็ดที่จะขอกล่าวต่อไปนั้นล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงความร่วมแรงร่วมใจ ความสามัคคีกลมเกลียว ความรักพวกพ้องระหว่างหมู่พวกได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง และประเพณีออกพรรษา

- ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีงานบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในรอบปีของชาวมอญเกาะเกร็ด เนื่องจากถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ ตรงกับกลางเดือนห้า งานบุญจะเริ่มในวันที่ 12 เมษายน ซึ่งถือเป็นวันสุกดิบ วันที่ 13 เมษายน เป็นวันมหาสงกรานต์ และวันที่ 14 เมษายน เป็นวันเนา หรือวันคาบวันเก่ากับวันใหม่ และอีกประมาณหนึ่งอาทิตย์หลังวันมหาสงกรานต์จะเป็นวันเฉลิมฉลองเทศกาลสงกรานต์ประจำปีของชาวมอญเกาะเกร็ด ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ชาวมอญจะมีการทำบุญครั้งใหญ่ โดยการจัดให้มีประเพณีการแห่ข้าวแช่ สำหรับ "ข้าวแช่" เป็นอาหารที่ชาวมอญถือกันว่าเป็นอาหารศักดิ์สิทธิ์หรืออาหารทิพย์อย่างหนึ่งที่บูชาเทพยดาในเทศกาลสงกรานต์ ชาวมอญจึงมักเรียกการทำบุญนี้ว่า "ทำบุญเบิงชงกรานต์" คำว่า เบิงแปลว่า ข้าว ชงกรานต์แปลว่าสงกรานต์ รวมความว่า "ข้าวสงกรานต์" หรือ ข้าวแช่นั้นเอง

ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวมอญบ้านลัดเกร็ดมีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาเกี่ยวกับตำนานการหุงข้าวแช่ของชาวมอญไว้ โดยได้กล่าวว่าตำนานนี้เป็นตำนานที่บรรพบุรุษชาวมอญได้รับมาจากอินเดีย และได้ถ่ายทอดให้คนไทยและพม่าในเวลาต่อมา โดยมีเรื่องเล่าดังนี้

มีเศรษฐีมั่งคั่งผู้หนึ่ง ไม่มีบุตรสืบสกุล ชำบ้านเศรษฐีมีชายยากจนคนหนึ่ง ชายคนนี้มีบุตรชายหนึ่งคนและมักพูดกระทบเศรษฐีอยู่เสมอ ๆ ว่า ถึงเขาจะยากจนแต่เขาก็มีบุตรชายไว้สืบสกุล เศรษฐีจึงพยายามทุกวิถีทางที่จะมีบุตรไว้สืบสกุลให้ได้ วันหนึ่งภรรยาเศรษฐีได้หุงข้าวอย่างประณีตโดยจะนำไปบูชารุกขเทวดาที่ต้นไทรใหญ่เพื่อจะอธิษฐานขอบุตร นางได้เตรียมสำรับอาหารคาวหวาน พร้อมทั้งข้าวแช่ที่ทำขึ้นเป็นพิเศษด้วยการนำข้าวที่ดีที่สุดนำมาตำจำนวน 7 ครั้ง เมื่อตำครบ 7 ครั้งแล้ว นำมาผัดข้าวให้สะอาดอีก 7 ครั้ง จากนั้นนำมาล้างน้ำสะอาดอีก 7 ครั้ง แล้วจึงนำข้าวสารนั้นไปหุง การหุงข้าวนั้นได้ทำที่กลางแจ้ง มีราชวัตรฉัตรธงประคบ ครั้นพอข้าวสุกดีแล้ว นำข้าวนั้นไปล้างให้สะอาดอีก 7 ครั้ง จากนั้นจึงนำข้าวที่ขัดล้างดังกล่าวใส่ในน้ำที่สะอาดและอบด้วยดอกไม้หอมต่าง ๆ นางได้นำข้าวที่หุงอย่างประณีตนั้นใส่ในภาชนะที่ทำด้วยทองประดับแก้วมีต่าง ๆ อย่างงดงาม พร้อมทั้งเครื่องบูชาอันประกอบด้วย ดอกไม้และเครื่องหอมต่าง ๆ นำไปบูชาถวายรุกขเทวดาที่ต้นไทรใหญ่นั้นจากนั้นนางจึงได้อธิบายขอบุตร หลังจากนั้นไม่กี่เดือนผลจากการที่นางได้บูชาด้วยอาหารอันประณีต และการดำรงตนอยู่ในธรรม เทพยดาจึงได้ประทานธรรมาบาลเทพบุตรให้จุติมาเกิดเป็นบุตรเศรษฐี มีนามว่าธรรมาบาลกุมาร

ธรรมาบาลกุมารเป็นคนที่เฉลียวฉลาดและประพฤติตนเป็นคนดีมีศีลธรรม เศรษฐีผู้บิดาได้เลี้ยงดูอย่างดีและได้ให้เล่าเรียนในสำนักอาจารย์ผู้มีชื่อ ธรรมาบาลกุมารมีความสามารถพิเศษในการพูดภาษาสัตว์ต่าง ๆ ได้ ความเก่งกล้าและความเฉลียวฉลาดของธรรมาบาลกุมารเป็นที่เลื่องลือไปทั่วทุกสารทิศ จนกระทั่งอยู่มาวันหนึ่งทำวกลิลพหรมที่สถิตย์อยู่พรหมโลกนั้น ได้ยินกิตติศัพท์ที่ความเฉลียวฉลาดของธรรมาบาลกุมาร ท่านจึงประสงค์ที่จะลองปัญญากับธรรมาบาลกุมาร จึงเสด็จมายังโลกมนุษย์และตั้งปริศนากับธรรมาบาลกุมาร

ปัญหาที่ท้าวบิลพรหม ทำให้ธรรมบาลกุมารตอบมีดังนี้

ตอนเช้าราศรีอยู่ที่ใด

ตอนกลางวันราศรีอยู่ที่ใด

ตอนกลางคืนราศรีอยู่ที่ใด

ปัญหานี้ถ้าธรรมบาลกุมารตอบได้ถูกต้อง ท้าวบิลพรหมจะยอมให้ธรรมบาลตัดเศียรพระองค์ได้ แต่ถ้าหากธรรมบาลกุมารตอบไม่ได้ ธรรมบาลกุมารต้องถูกตัดศีรษะ โดยมีข้อแม้ว่า ธรรมบาลกุมารต้องตอบให้ได้ภายใน 7 วัน จนล่วงเวลาผ่านไปจนถึงวันที่หกแล้ว ธรรมบาลกุมารก็ยังไม่สามารถตอบคำถามนั้นได้ จนเวลาบ่ายของวันนั้นธรรมบาลกุมารได้ไปนั่งคิดคำตอบที่โคนต้นไม้ใหญ่แห่งหนึ่ง และที่คบไม้ของตนไม้ใหญ่นั้นเอง เป็นที่อยู่ของนกอินทรีผู้เมียคู่หนึ่ง ขณะที่ธรรมบาลกุมารนั่งอยู่โคนไม้นั้น นางนกได้กล่าวกับนกตัวผู้ว่า พรุ่งนี้เราจะไปหากินที่ไหนกันดี นกตัวผู้ตอบว่าพรุ่งนี้คงไม่ต้องไปหากินไกลเพราะจะได้กินเนื้อคน แล้วนกตัวผู้จึงเล่าเรื่องปริศนาของท้าวบิลพรหมที่ให้ธรรมบาลกุมารตอบภายในวันพรุ่งนี้ และถ้าธรรมบาลกุมารตอบไม่ได้ก็จะถูกตัดหัว

นางนกจึงถามถึงปัญหาและขอให้นกตัวผู้ช่วยตอบ คำตอบดังนี้คือ

คำถาม - เวลาเช้า ราศรีอยู่ที่ใด

คำตอบ - เวลาเช้าราศรีอยู่ใบนานา ดังนั้นผู้คนทั่วไปจึงตื่นมาล้างหน้าตอนเช้า

คำถาม - เวลากลางวัน ราศรีอยู่ที่ใด

คำตอบ - เวลากลางวัน ราศรีอยู่ที่หน้าอก ดังนั้นผู้คนทั่วไปจึงนิยมเอาน้ำประพรมอก

คำถาม - เวลากลางคืน ราศรีอยู่ที่ใด

คำตอบ - เวลากลางคืน ราศรีอยู่ที่เท้า ดังนั้นผู้คนทั่วไปจึงนิยมล้างเท้าก่อนเข้านอน

ธรรมบาลกุมารซึ่งนั่งอยู่ใต้โคนต้นไม้แห่งนี้ได้ยื่นการสนทนาของนกทั้งสอง โดยตลอด และได้รับรู้คำตอบของปริศนาทั้งสามข้อด้วยความยินดี ครั้นวันรุ่งขึ้นเป็นวันที่ครบเจ็ดวันตรงตามที่

ท้าวภิลพรหมกำหนด ธรรมบาลกุมารจึงไปพบกับท้าวภิลพรหม และสามารถตอบคำปริศนา ทั้ง 3 ข้อได้อย่างถูกต้อง ท้าวภิลพรหมจึงเป็นฝ่ายถูกตัดพระเศียร และด้วยฤทธิเดชของท้าวภิลพรหม พระเศียรนั้นถ้าถูกตัดแล้วตกลงพื้นดิน พื้นดินจะแห้งแล้งมอดไหม้ด้วยเปลวไฟ ถ้าโยนไปในอากาศจะเกิดอากาศวิปริตฝนแล้ง ถ้าทิ้งลงในน้ำแม่น้ำลำคลองมหาสมุทรทั้งหลายจะเหือดแห้งไปสิ้น และเพื่อป้องกันเหตุร้ายดังกล่าว ท้าวภิลพรหมจึงสั่งก่อนตายแก่ธิดาทั้ง 7 ของพระองค์ นำพานทองมารองรับพระเศียรไว้และให้นำไปเก็บไว้ที่เขามะรุเมรุ และเมื่อขึ้นศักราชใหม่ให้ธิดาคณไศคนหนึ่งรับหน้าที่เชิญพระเศียรนั้นนำแห่รอบเขามะรุเมรุ แล้วอัญเชิญกลับที่เดิมโดยให้กระทำเช่นนี้ทุกปี

ธิดาทั้ง 7 ของท้าวภิลพรหมจึงผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่เชิญพระเศียรบิดาแห่งเป็นชววนรอบเขามะรุเมรุ โดยกำหนดว่าถ้าวันขึ้นศักราชใหม่ขึ้นตรงกับวันเกิดของธิดาคณใด ธิดาคณนั้นก็มีหน้าที่ต้องเชิญพระเศียรบิดาเป็นชววนแห่ปีละครั้งสืบต่อมา และตำนานประเพณีการหุงข้าวแช่ในอดีตนั้นจึงเริ่มมาจากเรื่องของเศรษฐีชอบบุตรจากรุกขเทวดานั้นเอง สำหรับในปัจจุบันชาวมอญไม่ได้หุงข้าวแช่บางสรวงสังเวชเพื่อชอบบุตร หากแต่ทำการหุงข้าวแช่เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระสงฆ์เท่านั้น

ในหมู่บ้านลัดเกร็ดชาวมอญจะทำการหุงข้าวแช่ในวันที่ 13 14 และ 15 เมษายน ของทุกปี การหุงข้าวแช่จะทำกันที่โรงงานซึ่งปลูกสร้างเป็นโรงเล็ก ๆ บริเวณลานพื้นดินโล่ง ๆ กลางหมู่บ้าน โดยชาวมอญจะทำการเรียไรเงินตามแต่กำลังทรัพย์และกำลังศรัทธา เพื่อนำมาซื้อสิ่งของเครื่องใช้และอาหารที่จะใช้ทำข้าวแช่ในวันสงกรานต์ มีการแบ่งหน้าที่ระหว่างชายหญิง กล่าวคือ ฝ่ายชายจะรับหน้าที่ในการปลูกสร้างโรงงานและช่วยซื้อสิ่งของต่าง ๆ ส่วนฝ่ายหญิงจะรวมกลุ่มช่วยกันทำข้าวแช่ และอาหารที่รับประทานคู่กับข้าวแช่ ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวมอญได้กล่าวว่าข้าวสงกรานต์ข้าวแช่นี้จะไม่เหมือนกับข้าวแช่ที่คนทำขายตามตลาด ซึ่งมักจะใช้วิธีหุงข้าวแบบไม่มีพิธีต้องอะไรมากนัก แต่ข้าวแช่ที่ชาวมอญทำสำหรับถวายพระในวันสงกรานต์นี้จะมีพิธีต้องมาก กล่าวคือ ข้าวที่จะต้องใช้ทำข้าวแช่จะต้องถึงพร้อมด้วยลักษณะเจ็ด กล่าวคือ ข้าวที่ใช้หุงจะต้องใช้ข้าวเปลือก 7 กำช้อมถึง 7 ครั้ง จากนั้นจะต้องชอนน้ำให้สะอาดหมดจดจนครบ 7

ครั้งการหุงข้าวแช่ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวมอญกล่าวว่า ถ้าจะให้บริสุทธิ์ถูกต้องตามตำรากันจริง ๆ แล้ว จะต้องหุงกลางแจ้งไม่ใช่หุงกันในครีว ซึ่งถ้าเป็นในสมัยก่อนนั้นจะต้องมีการปักราชวัติฉัตรตรง เพราะถือว่าข้าวนี้เป็นข้าวสิริมงคลต้องทำอย่างประณีตที่สุด เนื่องจากเป็นอาหารที่จะต้องทำ เพื่อถวายเทพยดาด้วย

นอกจากจะมีการหุงข้าวแช่อย่างประณีตแล้ว ยังต้องทำอาหารที่ทานควบคู่กับข้าวแช่ด้วย ข้าวแช่จะรับประทานกับอาหารได้หลายอย่าง ผู้เฒ่าผู้แก่กล่าวว่าแต่เดิมนั้นชาวมอญจะเตรียมปรุงอาหารจากอาหารจำพวกผักเหมือนอาหารมังสวิรัต เช่น ผัดถั้วกับกะทิ ผัดหัวผักกาดกับกะทิ ยำถั้วผักยาว ยำขุ่นอ่อน แต่ต่อมาภายหลังมักนิยมทำอาหารที่มีเนื้อสัตว์ปนด้วย ส่วนมากจะเป็นเนื้อปลา เช่น ปลาบู่ที่ใช้ผสมกับยำหรือผักต่าง ๆ มีเนื้อเค็มปนหวาน ปลาเค็มปนหวาน ปลาอย่างกะปิซุบไข่ทอด ผัดกระเทียมดอง นอกจากนี้ยังมีอาหารเก่าแก่ของชาวมอญบ้านลัดเกร็ด อีกอย่างหนึ่ง คือ "อาจาด่วน" ทำจากผักบั้งต้ม ต้มแล้วนำมาฉีกเป็นฝอย จากนั้นไปผัดในน้ำกะทิผสมเครื่องแกงแบบแกงเผ็ดและมีปลาบู่ผัดผสมด้วย ปรุงรสไม่ให้เค็มมากโดยให้มีรสหวานเล็กน้อย อาหารชนิดนี้จะทำเฉพาะสำหรับข้าวแช่ในเทศกาลสงกรานต์เท่านั้น อาหารคาวส่วนใหญ่จะทำให้แห้งหรือถ้ามีน้ำต้องมีน้ำไม่มาก ปรุงรสไม่จัด รสเค็มนิด ๆ และมีรสหวานตาม ส่วนอาหารหวานที่มักจะทำควบคู่กันไป มีถั้วดำต้มกะทิ แต่ต้มให้ข้น ๆ นอกจากนั้นจะมีกอละแม ซึ่งถ้าบ้านใดมีการกวนขนม "กอละแม" จะต้องใช้แรงงานคนกวนกอละแมมาก พวกผู้ชายต้องช่วยผู้หญิงกวน เพราะมีวิธีทำยากใช้เวลาเกือบ 1 วันต่อกอละ

เมื่อจัดเตรียมข้าวแช่พร้อมแล้วจะต้องจัดข้าวแช่นั้นไปบูชาเทวดาก่อน สถานที่บูชาต้องทำเป็นศาล ผู้เฒ่าผู้แก่กล่าวว่าในสมัยก่อนชาวมอญจะจัดเครื่องสังเวยเทวดาด้วยการปลุกศาลเพียงตาขึ้นในบริเวณบ้านหรือที่เรียกว่า "ศาลนางสงกรานต์" แต่ปัจจุบันนิยมสร้างศาลนางสงกรานต์ไว้หน้าวัดและหน้าโรงงาน สำหรับโรงงานชาวมอญจะร่วมกันสร้างขึ้น และใช้เป็นสถานที่ในการทำข้าวแช่ และอาหารคาวหวานอื่น ๆ โรงงานนี้มักจะสร้างที่ลานพื้นดินโล่งกว้าง กลางหมู่บ้านจากนั้นบรรดาผู้ชายชาวมอญจะช่วยกันปลุกศาลเพียงตาโดยจัดหาไม้ ฝ่าข้าวสำหรับปูบนศาลเพื่อวางเครื่องสังเวย มีร่มกางเหนือศาล ขนาดของศาลจะมีขนาดกว้างยาวพอ

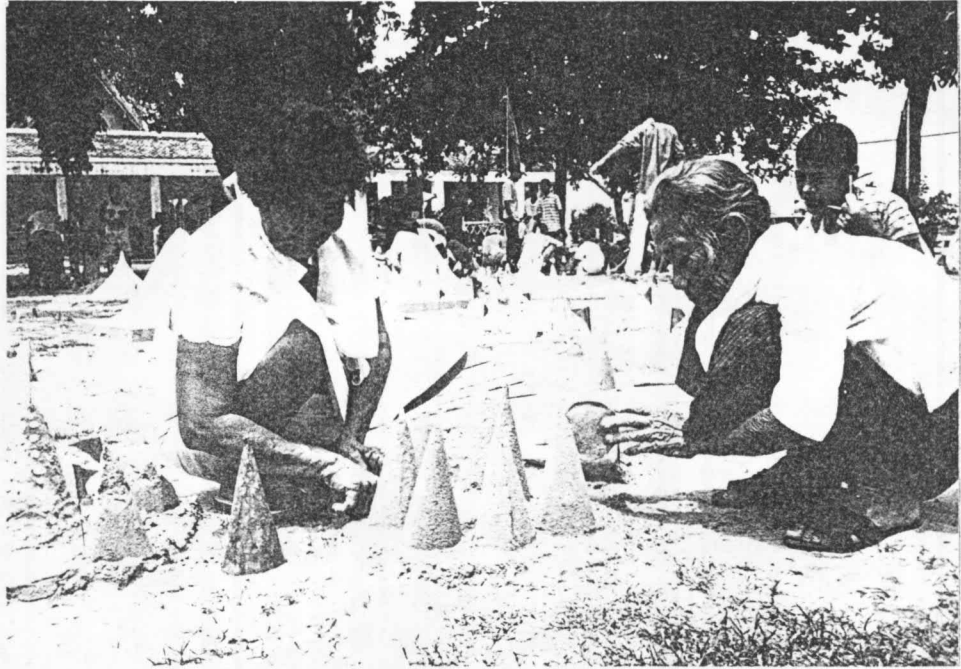
ภาพที่ 33 ภาพศาลนางสงกรานต์

ประมาณพอที่จะวางเครื่องสังเวชบูชานางสงกรานต์ได้ ชาวมอญจะเตรียมสร้างศาลไว้ตั้งแต่วันที่ 12 เมษายน เพื่อเตรียมไว้เป็นสถานที่ไหว้นางสงกรานต์ในเวลาเช้ามิดของวันที่ 13 เมษายน จะมีการทำพิธีไหว้ศาลโดยการบูชาด้วยดอกไม้ ธูป เทียน ตัวศาลจะประดับประดาด้วย"ดอกคูณ" หรือที่คนมอญเรียกว่า "ดอกสงกรานต์" จากนั้นจะทำการถวายเครื่องสังเวชซึ่งประกอบด้วยอาหารคาวหวาน และข้าวแช่ ผู้ทำพิธีจะเริ่มทำพิธีโดยการกล่าวคาถาบูชาสังเวชเทวีสงกรานต์เป็นภาษาบาลี ดังนี้ อุกาส (3 ครั้ง) โโกโต เทวโส ตันนัง มยาคตัง เอहि เอहि ตาน อาตัจฉันติ นิมันติ ปริภุชโส และนางสงกรานต์ที่บูชานี้ชาวมอญเรียกว่า "มีห์ชงกราน"

เมื่อบูชาเครื่องสังเวชถวายนางสงกรานต์แล้ว ชาวมอญจะเริ่มจัดข้าวแช่ไปถวายพระสงฆ์ที่วัดบนเกาะเกร็ดจนครบทุกวัด ได้แก่ วัดนิมพลีสุทธาวาส วัดปรมย์ยิกาวาส วัดไผ่ล้อม วัดเสารทอง และวัดศาลากุล โดยชาวมอญในแต่ละหมู่บ้านจะตั้งขบวนให้ข้าวแช่ไปวัดพร้อมกับจัดสำหรับข้าวแช่ถวายพระสงฆ์องค์ละ 1 ชุด นอกจากนี้ข้าวแช่อีกส่วนหนึ่งจะถูกแยกจัดไว้ต่างหากเพื่อนำไปไหว้ผีเรือนหรือผีปู่ย่าตายายที่ตึนนับถือที่บ้าน รวมทั้งนำไปไหว้ที่ศาลเจ้าพ่อห่มเกล้าแก้วชัยฤทธิ์ที่ศาลเจ้าพ่อประจำหมู่บ้านด้วย หลังเสร็จพิธีลูกหลานชาวมอญจะนำข้าวแช่ไปให้ญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือที่สำคัญคือไปไหว้ปู่ย่าตายายซึ่งถือว่าเป็นการเยี่ยมเยียน ถวายภัตตาหารทุกซ่สุดิบ หลังจากนั้นพวกเขาจะไปร่วมรับประทานข้าวแช่ที่โรงทานโดยพร้อมเพรียงกันหรือบางคนอาจจะนำไปรับประทานที่บ้านก็ได้อาหารนี้จะไม่มีการขายแต่จะแจกจ่ายให้แก่ผู้ต้องการรับประทานโดยไม่เสียสตางค์ใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากนี้ในวันดังกล่าวจะพบเห็นบรรดาลูกหลานชาวมอญออกมาเล่นน้ำสงกรานต์กันอย่างสนุกสนาน และในวันที่ 14 เมษายน เรียกว่า "วันเนา" เป็นวันคานวันเก่าวันใหม่ มีกิจกรรมเหมือนวันที่ 13 เมษายน ทุกอย่างที่มีพิเศษก็คือจะพบเห็นผู้เฒ่าผู้แก่พากันไปถืออุโบสถศีลเป็นเวลา 1 วันกับอีก 1 คืน มีการนุ่งขาวห่มขาวนอกจากนี้ยังมีพิธีสงฆ์ที่วัดนิมพลีสุทธาวาส โดยตอนเช้าจะมีชาวมอญมาทำบุญที่วัด หลังจากนั้นก็จะมีพิธีตั้งน้ำพระที่วัดนิมพลีสุทธาวาส โดยตอนเช้าจะมีชาวมอญมาทำบุญที่วัด หลังจากนั้นก็จะมีพิธีตั้งน้ำพระสงฆ์เรียงตามลำดับองค์ไป การตั้งน้ำพระนี้ผู้มาทำบุญทุกคนจะนำน้ำอบติดตัวมาจากบ้านทำการสรงลงบนผ้าขนหนูผืนเล็ก ๆ ที่มีมือของพระสงฆ์จนครบทุกรูป

หลังจากวันมหาสงกรานต์ผ่านไปประมาณหนึ่งอาทิตย์จะเป็นวันเฉลิมฉลองสงกรานต์ของชาวมอญเกาะเกร็ด ผู้อาวุโสชาวมอญได้เล่าว่าตามปกติทุกปีจะมีชาวมอญเกาะเกร็ดมาร่วมทำบุญที่วัดปรมัยยิกาวาส ชาวมอญทั้งสามหมู่บ้านบนเกาะเกร็ดจะทยอยกันมาร่วมก่อนพระเจดีย์ทรายที่ลานวัด โดยทรายที่จะใช้ก่อเจดีย์นี้ชาวมอญจะเรียไร่เงินซื้อร่วมกันและจะนำทรายมากองไว้ที่ลานหน้าวัด ในวันดังกล่าวจะพบเห็นผู้เฒ่าผู้แก่พาลูกหลานมาร่วมก่อเจดีย์ทรายและช่วยกันตกแต่งให้สวยงามพร้อมทั้งปกรณบนยอดเจดีย์ ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวมอญได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้ทำเช่นนั้นเพราะถือว่าเป็นการทำบุญที่ได้กุศลมากอย่างหนึ่ง และมีความเชื่อว่าเป็นการขนทรายเข้าวัด โดยวัดสามารถที่จะนำไปใช้ในการก่อสร้างหรือทำกิจกรรมอื่น ๆ

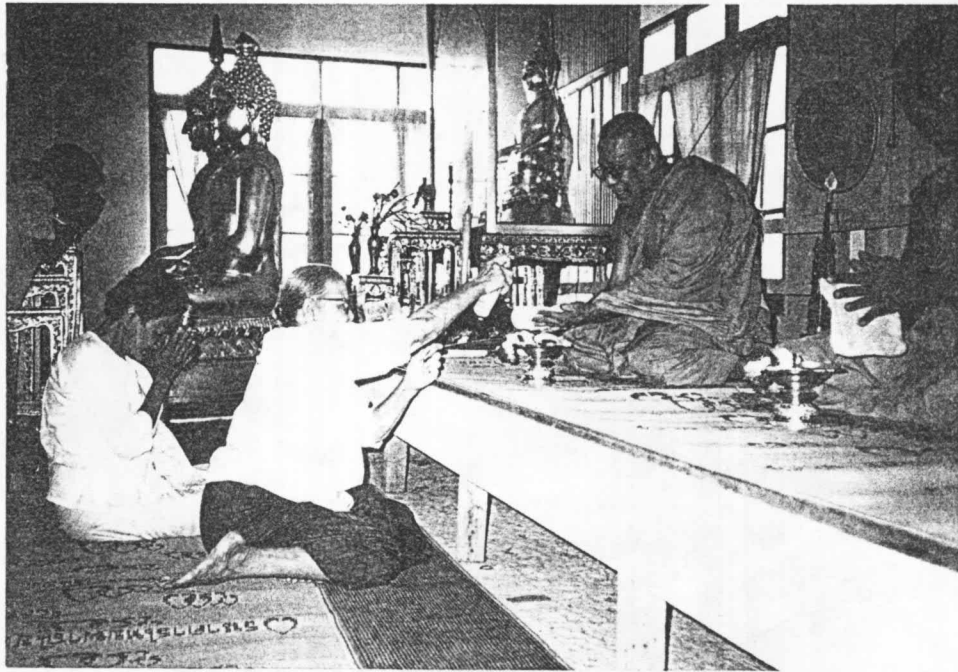
ในช่วงบ่ายของวันเฉลิมฉลองสงกรานต์ต้นพระสงฆ์จะทำพิธีสวดมนต์และมีการเทศน์เป็น "ภาษามอญ" ที่วัดปรมัยยิกาวาส ผู้ที่เข้าไปฟังสวดส่วนใหญ่จะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่และลูกหลานชาวมอญ เมื่อเทศน์จบจะมีการทำพิธีสงฆ์หน้าพระพุทธรูปก่อนที่จะมีการสร้างน้ำพระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างน้ำพระของชาวมอญเกาะเกร็ดนั้นจะทำการสร้างด้วยวิธีแบบชาวมอญโบราณ กล่าวคือจะมีการสร้างกระโถมเพื่อให้กษุสงฆ์เข้าไปนั่งข้างใน มีรางไม้ยาวที่สร้างขึ้นโดยต่อเข้าไปในกระโถม รางน้ำนี้มีไว้ให้ลูกหลานชาวมอญที่ยืนอยู่ภายนอกกระโถมทำการสร้างน้ำให้ไหลเข้าไปสู่ด้านในกระโถมโดยจะมีภาชนะรองรับน้ำอยู่ จากนั้นพระสงฆ์จะตักน้ำจากภาชนะแล้วทำการสร้างเอง จากการสอบถามถึงสาเหตุที่ชาวมอญต้องทำการสร้างน้ำพระสงฆ์ด้วยวิธีนี้ ผู้เฒ่าผู้แก่ได้กล่าวว่าถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติแต่โบราณที่ห้ามสตรีชาวมอญสร้างน้ำพระสงฆ์ด้วยตนเอง เนื่องจากเกรงว่าอาจเกิดการพลาดลั้งระหว่างสร้างน้ำได้ หลังจากนั้นชาวมอญจะร่วมเวียนเทียนและสร้างน้ำรอบองค์พระมหารามัญเจดีย์สามรอบ เมื่อสร้างน้ำเสร็จทุกคนจะขึ้นไปรวมกันบนศาลาการเปรียญและร่วมกันชักผ้าบังสกุลครั้งใหญ่เพื่ออุทิศให้แก่บรรพบุรุษชาวมอญที่ล่วงลับไป จากนั้นจะมีขบวนแห่ของชาวมอญทั้งสามหมู่บ้านบนเกาะเกร็ด คือ ชาวมอญหมู่ 1 บ้านลัดเกร็ด ชาวมอญหมู่ 6 บ้านเสาธงทอง และชาวมอญหมู่ 7 บ้านโอง่าง นอกจากนี้ยังมีขบวนแห่ของชาวมอญที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ในหมู่บ้านอื่นบนเกาะเกร็ดจัดขบวนเข้ามาร่วมรื่นเริงด้วย โดยชาวมอญในแต่ละหมู่จะเตรียมขบวนแห่ธงหางหงส์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของประเทมอญในอดีต ตลอดจนขบวนแห่ก แห่ปลา เข้าร่วมขบวนด้วย

ภาพที่ 34 ภาพผู้เฒ่าผู้แก่ชาวมอญมาร่วมก่อเจดีย์ทรายในวันสงกรานต์

ภาพที่ 35 ภาพการสร้างน้ำรอบองค์พระมหาธรรมราชาเจดีย์ของชาวมอญ
ในวันสงกรานต์

ภาพที่ 36 ภาพการสรงน้ำพระของชาวบ้านลี้เกร็ดที่วัด
ฉิมพลีสุทธาวาสในวันสงกรานต์

ภาพที่ 37 ภาพการสรงน้ำพระสงฆ์แบบชาวมอญโบราณในช่วงเทศกาลเฉลิมฉลอง
สงกรานต์ของชาวมอญเกาะเกร็ดที่วัดปรมัยยิกาวาส

ในเรื่องของประเพณีปล่อยนกปล่อยปลาขึ้นจากการสอบถามผู้ให้ข้อมูลหลักมีเรื่องเล่าดังต่อไปนี้คือ มีสามเณรรูปหนึ่งอาศัยอยู่กับพระอาจารย์ผู้ซึ่งได้รับการกล่าวว่าเป็นผู้ที่สามารถล่วงรู้อนาคต วันหนึ่งพระอาจารย์ได้จับยามดู และได้ล่วงรู้ว่าสามเณรจะต้องสิ้นอายุในอีก 7 วันข้างหน้า พระอาจารย์จึงบอกให้สามเณรกลับไปเยี่ยมบ้านด้วยความหวังว่าจะได้รำลาโยมพ่อแม่เป็นครั้งสุดท้าย ระหว่างทางกลับบ้านสามเณรได้เดินผ่านหนองน้ำที่แห้งขอด เพราะเป็นหน้าแล้ง ได้เห็นปลาที่อยู่ในหนองน้ำดิ้นกระเสือกกระสนอยู่ในน้ำ สามเณรมีความสงสารจึงซ่อนเอาปลาไปปล่อยในน้ำที่ลึกกว่า โดยใช้เวลาอยู่เป็นเวลานาน เมื่อแล้วเสร็จจึงกลับบ้านไปเยี่ยมพ่อแม่ จนสมควรแก่เวลาจึงได้ลากลับ เมื่อกลับมาถึงวัดเวลาได้ล่วงผ่านเกินกำหนดมา 1 วันแล้ว พระอาจารย์ประหลาดใจจึงได้สอบถามสามเณรว่าระหว่างเดินทางกลับบ้านได้ทำอะไรมาบ้าง สามเณรจึงเล่าเรื่องที่ได้ปล่อยปลาให้พระอาจารย์ฟัง พระอาจารย์จึงตระหนักว่าเป็นเพราะผลบุญกุศลที่สามเณรได้ช่วยชีวิตสัตว์นี้เอาไว้ที่เป็นเครื่องต่ออายุให้สามเณร ความเชื่อในเรื่องการช่วยชีวิตสัตว์นี้จึงเป็นกุศลผลบุญต่อชีวิตให้แก่มนุษย์จึงสืบทอดมาในรูปแบบประเพณีปล่อยปลาซึ่งตรงกับช่วงหน้าแล้งพอดี และชาวมอญเกาะเกร็ดนิยมทำกันในวันมหาสงกรานต์

ขบวนแห่แห่ปลาเป็นของหนุ่มสาวชาวมอญที่มาพร้อมเดินขบวนในแต่ละหมู่บ้าน แต่งตัวอย่างไทยรามัญ สวยงาม เริ่มตั้งแต่ที่หมู่บ้านที่ตนอาศัยอยู่และเดินขบวนร้องรำทำเพลง หยอกล้อกันเป็นที่สนุกสนานมาตลอดทาง ในขบวนแห่จะประกอบด้วยชายหญิงชาวมอญ มีเด็กเดินนำหน้าขบวนแต่งกายแบบชาวมอญในสมัยดั้งเดิม กล่าวคือ ผู้ใหญ่นุ่งผ้าที่เป็นลายตาหมากรุกที่ชาวมอญเรียกว่า "สะลั่ง" หรือที่คนไทยเรียก"โสร่ง" สวมเสื้อคอกลมผ่าอกตลอด แขนสั้น ทรงกระบอก มีผ้าคล้องบ่าทั้งสองข้าง ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าถุงเสื้อยาวแขนกระบอก มีผ้าคล้องคอเกล้าผมมายัดเข้าไปทางข้างหลัง ขบวนแห่จะรวมกลุ่มสังสรรค์กันในหมู่ชาวมอญ ในวันดังกล่าวจะพบเห็นคนไทยบางคนที่นี่ก็สนุกเข้าร่วมขบวนมาด้วย จากการสอบถามชาวไทยที่มาพร้อมขบวนหลาย ๆ ท่าน ส่วนใหญ่ให้คำตอบว่า เพราะเห็นว่างานประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญเป็นประเพณีที่รื่นเริงสนุกสนาน ในปีหนึ่งจะมีเพียงครั้งเดียวที่ชาวมอญในแต่ละหมู่บ้านจะมารวมกลุ่มกัน และมีการละเล่นที่น่าสนใจหลายอย่าง จากนั้นจะมีการสาดน้ำกันเป็นที่สนุกสนาน นอกจากนี้ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ชาวมอญจะจัดให้มีการละเล่นต่าง ๆ ซึ่งการละเล่นพื้นบ้านที่จะขอกว่าในที่นี้ ใน

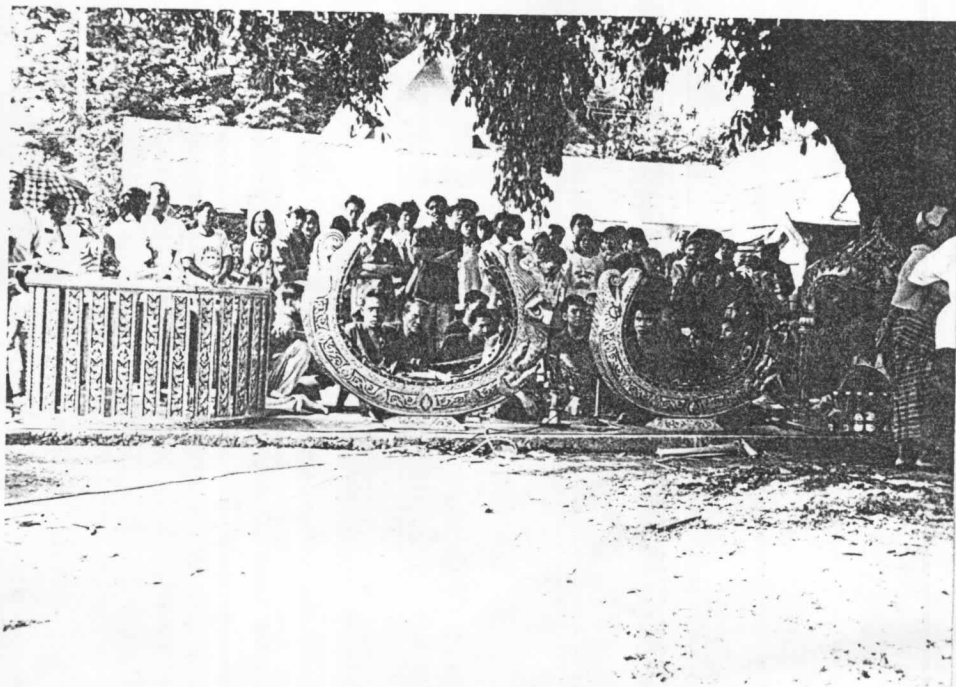
ภาพที่ 38 ภาพขบวนแห่สงกรานต์ของชาวมอญบ้านลัดไกร์คีในวันเฉลิมฉลอง
เทศกาลสงกรานต์

ภาพที่ 39 ภาพขบวนแห่ข้าวเผ่ แห่น้ำหวานและแต่นกแต๋ปลาของชาวมอญ
บ้านลัดไกร์คี

ภาพที่ 40 ภาพการแต่งกายของชายหญิงชาวมอญในเทศกาลสงกรานต์

ภาพที่ 41 ภาพวงปี่พาทย์นางหงส์ของชาวมอญ
ที่ใช้บรรเลงในช่วงเทศกาลดำตุงทางศาสนา

อดีตเป็นการละเล่นของชาวมอญที่มักเล่นกันเมื่อมีการเล่นสะบ้า แต่ปัจจุบันมักจะเล่นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ การละเล่นดังกล่าวนี้ ได้แก่ ทะแยมมอญ สะบ้ามอญ รำมอญและรำระบำบ้านไกลอันเป็นวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่นของชาวมอญเกาะเกร็ด

- ทะแยมมอญ

ทะแยมมอญเป็นศิลปะพื้นบ้านเก่าแก่อย่างหนึ่งของชาวมอญเกาะเกร็ด ผู้สูงอายุชาวมอญกล่าวกันว่า ทะแยมมอญเป็นเพลงพื้นเมืองอย่างหนึ่งของชาวมอญ ร้องเป็นภาษามอญ เนื้อร้องเป็นบทไหว้ครูบ้าง ชมกษมไม้บ้าง เกี่ยวพาราลีบ้าง คุณนิศาล บุญผูก ชาวมอญเกาะเกร็ด ได้กล่าวว่า ทะแยมมอญเป็นคำที่มาจากภาษามอญว่า "เถ๊ะเย๊ะห์โม่น" ซึ่งมีความหมายดังนี้คือ "เถ๊ะเย๊ะห์" แปลว่า ร้องเพลง และคำว่า "โม่น" แปลว่ามอญ ดังนั้นเมื่อรวมคำ 2 คำนี้เข้าด้วยกันจึงมีความหมายว่า "การร้องเพลงมอญ" นั่นเอง

ในเรื่องของการร้องเพลงมอญหรือ "ทะแยมมอญ" ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวมอญกล่าวกันว่าในอดีตเมื่อหลายสิบปีก่อน การร้องเพลงมอญเป็นกิจกรรมที่แสดงได้ในแทบทุกโอกาส เช่น ใช้ร้องเล่นเพื่อความครื้นเครงในขณะที่เล่นสะบ้าหรือในงานที่เป็นงานมงคลเช่น งานบวชนาคนจะร้องเกี่ยวกับการบวช อาณิสฆ์ของการบวช ถ้าเป็นงานฉลองวัดก็จะร้องเพลงเกี่ยวกับบุญกุศลที่ได้จากการบำเพ็ญบุญได้สร้างวัดวาอาราม หรือในงานศพก็จะร้องเกี่ยวกับบุญกุศลที่ได้จากการทำศพให้แก่บิดามารดา หรือผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าคนพระภิกษุสงฆ์จะร้องเกี่ยวกับพระพุทธรูปประวัติเมื่อเสด็จดับขันธปรินิพพาน นอกจากนี้ยังใช้ในงานแสดงมรดกต่าง ๆ อีกเช่น โคนจุก แต่งงาน ฉลองพระ ขึ้นบ้านใหม่ แก้มบเจ้า ทะแยมมอญจะคล้ายกับการเล่นเพลงพวงมาลัยหรือลำตัดของไทย กล่าวคือ เป็นการร้องเพลงโต้ตอบกันระหว่างชายและหญิง ซึ่งจะต้องผลัดกันร้องรำ แก่หรือตอบโวหารของฝ่ายตรงข้าม และมีเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบขณะร้องเพลงนั้นด้วย

เครื่องดนตรีประกอบการบรรเลงจะประกอบด้วยเครื่องดนตรีหลัก 5 อย่างคือ

1. จะเข้ (จยาม)
2. ซอสามสายแบบมอญ (โก๋)
3. ซลู่ย (กะโล้ต)
4. กลองเล็กสองหน้า (เปิดตัง)
5. ฉิ่ง (ชะเต)

ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวมอญเกาะเกร็ดได้กล่าวว่าเครื่องดนตรีที่บรรเลงมีลักษณะเหมือนเครื่องสาย แต่บางครั้งเพื่อให้เสียงดนตรีมีความกังวานมากขึ้น อาจใช้เครื่องเป่าพาทย์ เช่น พ้องหรือระนาด ประกอบในการบรรเลง ซึ่งบางครั้งอาจจะมีขิม ซอด้วง เน้มนด้วย การแสดงทေးมอญจะประกอบด้วยผู้ร้องรำซึ่งมีฝ่ายชายและฝ่ายหญิงฝ่ายละ 1 คน ซึ่งจะทำหน้าที่รำร้องโต้ตอบกันและกัน เรื่องราวที่ใช้ร้องนั้นนิยมใช้เรื่องทศชาติชาดก ธรรมะสอนใจ วัฒนธรรมสิบสองเดือน เพลงสอนลูกหลานและเพลงเกี่ยวพาราสิ เป็นต้น ถ้าหากการร้องเป็นเพลงเกี่ยวพาราสิระหว่างหญิงชาย นิยมร้องเป็นบทกลอนสด ๆ และใช้ถ้อยคำสุภาพ ส่วนบทกลอนที่ใช้ร้องในโอกาสสำคัญทางศาสนาส่วนใหญ่จะมีคำกล่าวเป็นคติ ปรัชญาหรือคำสอนทางพุทธศาสนาและมีคำกลอนที่ไพเราะ สำหรับทำนองเพลงนั้นคุณป้ามะลิ จันทร์ปรง ปัจจุบันอายุ 67 ปี ชาวมอญบ้านลาดเกร็ด กล่าวว่า ทำนองเพลงที่ใช้ร้องบ่อยที่สุดมี 2 ทำนอง คือ เพลงของฝ่ายชายหรือที่เรียกว่า "เจ๊ก-มั่ว" เป็นเพลงที่ฝ่ายชายร้องนำขึ้นก่อน แล้วฝ่ายหญิงเป็นผู้ร้องแก้หรือร้องตอบฝ่ายชาย ส่วนเพลงของฝ่ายหญิงหรือที่เรียกว่า "โป๊ต-เซ" เป็นเพลงที่ฝ่ายหญิงร้องนำขึ้นก่อน แล้วฝ่ายชายเป็นผู้ร้องแก้หรือร้องตอบเช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่าการร้องเพลงมอญหรือทေးมอญ จัดได้ว่าเป็นการแสดงภูมิปัญญาของชาวมอญได้เป็นอย่างดีถึงภูมิภาค ไหวพริบในการร้องโต้ตอบกันอย่างดียิ่ง ผู้ร้องจะต้องมีพื้นฐานข้อมูลที่เกี่ยวเนื่องกับเรื่องที่ต้องกล่าวเป็นบทกลอน

ในปัจจุบันการแสดงทေးมอญของชาวมอญเกาะเกร็ดนั้นพบว่า ผู้ที่สามารถจะร้องได้มีจำนวนน้อยลง คงเหลือแต่รุ่นวัยกลางคนและรุ่นผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังพอร้องได้อยู่ ปัจจุบันจะสามารถ

พบเห็นการแสดงทေးแยมอญในช่วงวันเฉลิมฉลองเทศกาลสงกรานต์ของชาวมอญเกาะเกร็ด และ เพลงทေးแยมอญที่ผู้วิจัยจะขอกล่าวต่อไปนั้น เป็นตัวอย่างเพลงทေးแยมอญที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ของชาวมอญเกาะเกร็ด จากคำบอกเล่าของคุณป้ามะลิ จันทร์ปรุง ได้กล่าวว่าเนื้อร้องนั้นแต่ง โดยผู้เฒ่าผู้แก่ชาวมอญเกาะเกร็ด แสดงให้เห็นถึงประวัติความเป็นมาของชาวมอญเกาะเกร็ด รวมทั้งเป็นบทเพลงที่สอนลูกหลานให้ประพฤตินี้ มีกริยามารยาท บทเพลงนี้ผู้เฒ่าผู้แก่บางท่าน จึงมักนิยมใช้ร้องเป็นเพลงกล่อมเด็กมาจนทุกวันนี้ โดยเนื้อร้องเพลงทေးแยมอญของชาวมอญ เกาะเกร็ดมีดังต่อไปนี้

เพลงทေးแยมอญ (เฉพาะชาวมอญเกาะเกร็ด)

(ขึ้น) พี่เอ๋ย น้องเอ๋ย ตัวฉันเป็นรามัญเกาะเกร็ด ไม่ได้พูดเท็จท่านจงเข้าใจ
 ทำมาหากินปั้นดินโอ่งไห (ซ้ำ) อยู่กับตายายมานานแสนนาน (ลูกคู่) เอ้อ เออ เอ้อ เออ

(ขึ้น) นายเอ๋ย นายนะ บ้านเกาะเกร็ดเป็นชาวมอญ อพยพมาทำมาหากินตั้งแต่
 แดนไกล ถูกลม่ามันไลตี (ซ้ำ) จากหงสาวดีเมืองศิริไสย์ (ลูกคู่ร้องรับ) เอ้อ เออ นาย เออ

(ขึ้น) นายเอ๋ย นายนะ เกาะเกร็ดเป็นที่ทำกิน ไม่ต้องย้ายถิ่นอีกต่อไป พระบรม
 โภธิสมภาร (ซ้ำ) ทรงมอบถิ่นฐานเกาะเกร็ดไว้ให้ (ลูกคู่ร้องรับ) เอ้อ เออ นายเอ๋ย

ต่อคำร้องเพลงมอญสอนลูกหลาน

คนที่ 1 ร้อง (ขึ้น) มิเอ๋ย มินะ มิเม๊ะเปยเวสฮาโตน อ้อโกนนาโกนเต๊ะ ปะชำ
 แดมโต๊ะเจ็ยะ เบอะฮาติระ ฮัมยั้งเบ็งฮัมยั้งพะเตปะจาดจุ (โหม่นเปยแต่ะชันกาลาว) ซ้ำ

คนที่ 2 นายเอ๋ย นายนะ ฮาเก็จตัดบ๊อด เปยตะ อ้อเย็ยะเท็งชะชำกวานอ๊ดกาโกน
 ซ้ำแดมไล้ ปะโต๊ะหนีรูปโก้ฮาเก็จหุมัว เอ้อ เออ นายเอ๋ย

คนที่ 3 กาวเอ๋ย กาวนะ โหม่นเต๊ะ ฮาเม๊ะเกลิงจับพะ่มุฮาตั้งกวานปากเกร็ด
 มิเม๊ะฮาโตนเวส (ซ้ำ) อ้อกวานปากเกร็ดโก๊ะกวานโหม่น เอ้อ เออ เออ เออ

คนที่ 4 กาวเอ๋ย กาวนะ กลาเต๊ะจิกาทะเกียงกะบ้อง ๆ ละมุนะน้องจิกากะ ไฟฟ้า
เอ้อ เออ นายเอย

คนที่ 5 เต๊ะเอ๋ย เต๊ะนะ ซาละวันก็ซาดอา ๆ แม่วีมาลาละปงปะไกรทองกัวจิก้าเต็ง
หะมิทานเกลิงหงระ เอ้อ เอย นายเอย

คนที่ 6 เต๊ะเอ๋ย เต๊ะนะ ตุ่นเกลิงอาไต้งัว จรยั้งปริงทั้งจระ ห้ายเต๊ะก้อนุ่มหัว
จรอยทั้งงัวทั้งจระ เอ้อ เอย เต๊ะ เอย

คนที่ 7 เต๊ะเอ๋ย เต๊ะนะ เปยเกลิงเน่งหงสาวดี ๆ เกลิงมันฮารี กวานปากเกร็ด
จิกาทาดกาเล็ด กวานปากเกร็ดก็มันฮารี เอ้อ เอย เต๊ะ เอย

จากคำร้องเพลงมอญสอนลูกหลานนี้ คุณบำมะลี จันท์ปรุง ได้กรุณาแปลเนื้อเพลง
เป็นภาษาไทยให้ผู้วิจัยฟังดังนี้คือ

คนที่ 1 ร้อง(ขึ้น) แม่เอ๋ย แม่ะ (นาง) พ่อแม่สั่งสอนลูกหนอลูกต้องเข้าใจ โตเป็น
ผู้ใหญ่แล้วต้องรู้จักหม้อข้าวหม้อแกง ให้เอาใจใส่ มอญเราต้องรักเชื้อสาย ใครไปใครมาต้อง
ต้อนรับพูดจา

คนที่ 2 แม่เอ๋ย แม่ะ (นาง) กริยามารยาทเราดี ชื่อเสียงดีทั้งหมู่บ้าน ขอให้ลูก
จำไว้ อย่าเป็นคนแต่สวย กริยาไม่มี

คนที่ 3 แม่เอ๋ย แม่ะ (นาง) มอญเราหนีพม่ามาถึงวัดปรมัย พ่อแม่สั่งสอนไว้ บ้าน
ปากเกร็ดคือบ้านมอญ

คนที่ 4 พี่เอ๋ย พี่นะ

คนที่ 5 น้องเอ๋ย น้องนะ (นาง) ไกรทองตายไป ซาลาวันลงไปรับ แม่วีมาลา
อยู่ทำไม ขอเชิญแม่เฝ้าทรัพย์ขึ้นมา

คนที่ 6 น้องเอ๋ย น้องนะ (นาง) พายเรือกลางลมกลางแดด ตากทั้งลมทั้งฝน
บ้านน้องอยู่ไกล พี่ลำบากพายเรือ ตากทั้งลมทั้งแดดทั้งฝน

คนที่ 7 น้องเอ๋ย น้องนะ (นาง) เรามาแต่หงสาวดี มาบ้านโองบั้นไหหากินกับ
ดินเหนียว บ้านปากเกร็ดนี้คือบ้านบั้นโอง

- การเล่นสะบ้ามอญ (ว่านฮီးนี้)

การเล่นสะบ้ามอญเป็นการละเล่นในเทศกาลสำคัญอย่างหนึ่งของชาวมอญบ้านลาดเกร็ด และชาวมอญในหมู่บ้านใกล้เคียง ในอดีตนิยมเล่นกันเมื่อถึงช่วงเย็น ๆ ค่ำ ๆ หลังเลิกงานขึ้นเกือบทุกวัน สถานที่เล่นจะจัดขึ้นตาม "บ่อน" ซึ่งเดิมอยู่ใต้ถุนเรือน หรือที่ลานกว้างภายในบริเวณหมู่บ้าน การเล่นสะบ้า เป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนานและมีการเกี่ยวพาราสี ทั้งนี้เพื่อสร้างความสนุกสนานรื่นเริงตลอดจนเป็นการเสริมสร้างสายสัมพันธ์ความสนิทสนมสามัคคีในหมู่ชาวมอญด้วยกัน

การเล่นสะบ้ามอญนี้มีหลักฐานในจดหมายเหตุจดไว้ว่า เมื่อปี จ.ศ. 1151 ยังอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 1 ตอนต้นรัชกาล เมื่อถึง "ตรุษสงกรานต์" ตีเข้าบ่อนที่เล่นสะบ้า ชายหนุ่มร้องเล่นโพลก" ดังนี้แสดงว่าการเล่นสะบ้าเป็นที่นิยมเล่นกันในสมัยรัชกาลที่ 1 มาก (ส. พลายน้อย, 2515 : 325)

ลูกสะบ้านี้ทำจากวัสดุหลายอย่างเช่น แก้วไม้ประดู่ งาช้าง กระจุกแก้วกระจุกควาย หรือโลหะเช่น เงินหรือทองเหลือง เป็นต้น ลูกสะบ้ามี 2 ขนาดถ้าเป็นของผู้หญิงจะมีขนาดเล็ก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2-3 เซนติเมตร ถ้าเป็นของผู้ชายขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3-5 เซนติเมตร

ก่อนวันสงกรานต์ชาวมอญจะต้องเตรียมสถานที่เล่นให้พร้อม แต่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่และโอกาสในการเล่นสะบ้าโดยชาวมอญบนเกาะเกร็ดสามหมู่บ้านจะนิยมเล่นสะบ้าในช่วงวันเฉลิมฉลองสงกรานต์ โดยจะจัดขึ้นหน้าลานวัดปรมัยยิกาวาส การเตรียมสถานที่เล่นสะบ้านี้จะใช้บริเวณไม่มากขนาดกว้างประมาณ 3 วา ยาวประมาณ 6 วา เริ่มด้วยการพรมน้ำให้พื้นดินนุ่มแต่อย่าให้แฉะ ใช้ท่อนไม้ทาบดินให้แน่นและปรับพื้นให้เสมอกัน เมื่อดินแน่นดีแล้ว จะใช้กะลาขีดพื้นดินให้มัน โดยการตัดขอบกะลาให้เสมอกัน ขัดขอบกะลาให้เรียบเป็นมัน เวลาขีดคว่ำกะลาลง กดลงไปมาบนพื้นดิน จนพื้นนั้นเรียบเป็นมัน และทำการสร้างเป็นโรงเล็ก ๆ มุงหลังคาด้วยผ้าใบ

การเล่นสะบ้าแบบดั้งเดิมนั้นคือในกลุ่มสาวประจำบ่อนจะต้องมีหัวหน้าสาวเป็นผู้ควบคุมคนหนึ่ง เวลาลงมือเล่นหัวหน้าสาวจะนั่งหัวแถวแล้วนั่งเรียงไปตามลำดับอายุ บ่อนไหนมีสาวงามประจำบ่อนมากก็ออกจะครึกครื้นเพราะมีหนุ่ม ๆ มาเล่นสะบ้ามาก ฉะนั้นสาวประจำบ่อนจึงต้องเลือกคัดกันและอายุอาณามก็ต้องไม่ให้แก่เกินไปนักอย่างมากที่สุดก็ไม่เกิน 25 ปี ข้อสำคัญคือต้องยังเป็นโสดอยู่ ฝ่ายพวกหนุ่ม ๆ ที่จะมาเล่นสะบ้านั้นก็ใช้ว่าจะต่างคนต่างมาจะต้องจัดเป็นกลุ่มเป็นพวก มีหัวหน้าที่มีอาวุโสกว่าคนอื่น ๆ โดยมากมักเลือกเอาผู้ที่บวชเรียนแล้ว ซึ่งเรียกว่า "ทิด" เพราะถือว่าพวกนี้รู้ดีรู้ชอบเป็นผู้ใหญ่แล้ว พวกรุ่นน้องต้องเชื่อฟังอย่างเคร่งครัด ถ้าไม่เชื่อฟังก็อาจถูกพิจารณาไม่ให้เล่นสะบ้าได้ (ส. พลายน้อย, 2515: 329) ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวมอญกล่าวว่าธรรมเนียมแต่เดิมจะไม่ให้ชาวมอญที่มีเชื้อสายเป็นญาติพี่น้องด้วยกันเล่นสะบ้าร่วมกัน เพราะจะเป็นที่ครหานินทา เนื่องจากการเล่นสะบ้าในสมัยก่อนนั้นนอกจากจะเล่นเพื่อความสนุกสนานแล้วยังเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวชาวมอญได้พบได้รู้จักกัน และคบหากันเกี่ยวพาราสีจนบางคู่มีการสู่ขอและเกิดการแต่งงานขึ้นในที่สุด

ในการเล่นสะบ้าทางฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ตั้งสะบ้าก่อนเรียกว่า "จู้" ฝ่ายชายอยู่อีกด้านหนึ่งเรียกว่าคนละแดน ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายเริ่มเรียกว่า "ทิ้น" การเล่นจะเล่นเป็นคู่ ๆ คู่ที่ 1, 2, 3 ไปตามลำดับ โดยเริ่มจาก "ทิ้นเต็ง" อันเป็นบทแรก คือ เริ่มเล่น เอาลูกสะบ้าวางไว้บนเท้า ก้าวไป 2 ก้าว พอก้าวที่ 3 ก็ทอยหรือเหวี่ยงลูกสะบ้าบนเท้าให้ตรงไปถูกลูกสะบ้าของฝ่ายหญิงที่ตั้งหรือ"จู้"ไว้ ถ้าถูกก็นับว่าเสร็จไปคนหนึ่ง คนต่อไปในกลุ่มก็จะทำตามทำเตียวกันนั้นอีก เรียงกันไปเช่นนี้จนกว่าจะครบคน ถ้าลูกสะบ้าไปถูกลูกสะบ้าของคนอื่นที่ไม่ใช่คู่ของตัวเองก็ถือว่า "อูย" คือเสียหรือผิดกติกาแพ้ไปทั้งพวก แต่ถ้าคูใดเพียงแต่ทอยผิดคือไม่ถูกลูกสะบ้า ก็จะช่วยทำแทนกันได้ คือ คู่ต่อไปจะช่วยทอยให้เรียกว่า "ซ้ำปเจียะ"

ท่าในการเล่นสะบ้ามีหลายท่า แต่มักจะเล่นไม่เกิน 20 ท่า หรือแล้วแต่จะกำหนด เช่นท่าต่อจาก "ทิ้นเต็ง" ที่กล่าวมาแล้วก็เป็นท่า "อี-อะ-ยู่" ท่านี้ผู้แสดงไปยืนตรงกึ่งกลางเวที เอาลูกสะบ้าวางบนหลังเท้าแล้วทอยไปให้ถูกลูกสะบ้าคู่ของตน

ภาพที่ 42 ภาพการละเล่นสะบ้ามอญของชาวมอญเกาะเกร็ด
ในช่วงเทศกาลเฉลิมฉลองสงกรานต์

ทำต่อไปเรียกว่า "อี-อะ-เร็ด" ผู้แสดงเอาลูกสะบ้าวางบนพื้นเวที และใช้เท้าลากไป 3 ครั้ง แล้วยกเท้าขึ้นข้างหนึ่ง ถีบลูกสะบ้าให้เรียด ๆ ไปลูกสะบ้าที่จู่จางไว้

ท่า "อะ-เน็ด-บา" ผู้แสดงเอาลูกสะบ้าวางบนพื้นและถีบไป 1 ครั้ง ครั้งที่ 2 ต้องถีบให้ลูกสะบ้าไปโดนสะบ้าของฝ่ายหญิง

ท่า "อะ-เน็ด-บ็อย" คล้ายท่า "อะ-เน็ด-บา" แต่ต้องถีบไป 2 ครั้งก่อน ครั้งที่ 3 จึงถีบให้ไปลูกสะบ้าของฝ่ายหญิง

ท่า "อี-เปะ" ผู้แสดงเอาลูกสะบ้าวางบนหลังเท้า แล้วใช้เท้าโยนสะบ้าให้ไปตกตรงกลางบ่อน เขี่ยให้ตรงคู่ดีแล้ว จึงดีดลูกสะบ้าให้ตรงสะบ้าของคู่ของตน

นอกจากท่าที่กล่าวมาแล้วยังมีท่าต่าง ๆ อีกมาก เช่น ท่า "อี-โซ" ท่าอี-นาง ท่าอี-บ็อก เมื่อฝ่ายชายเล่นครบท่าที่กำหนดไว้แล้ว หรือ "อุย" แผ่ไปก่อน ฝ่ายชายก็จะต้องเป็นฝ่ายไปนั่งและ "จู" สะบ้าบ้างปล่อยให้ฝ่ายหญิงแสดงต่อไป ผลัดเปลี่ยนกันอยู่เช่นนี้
(ส. พลายน้อย, 2515 : 331)

รำมอญ

ชาวมอญบ้านลัดเกร็ดเรียกรำมอญว่า "บัว-หะเป็น" แปลว่ามหรสพตะ โพน หรือ "เรี่ยะอะเป็น" แปลว่า รำตะ โพน เพราะการรำนี้มีการให้จังหวะด้วยตะ โพนมอญ มอญรำนี้นับว่าเป็นนาฏศิลป์เก่าแก่ของชาวมอญและเป็นแม่บทในการรำของมอญ ซึ่งทำรำของชาวมอญเกาะเกร็ดได้รับการกล่าวขานว่าสวยงามมาก ชาวมอญเกาะเกร็ดได้กล่าวว่า แต่เดิมรำมอญมีอยู่ในแถบบริเวณวัดเตย วัดตำหนักเหนือ บางพูด และบางจากในเขตอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ภายหลังได้ตกทอดมาถึงชาวมอญเกาะเกร็ด พวกเขาจึงได้พยายามรักษาศิลปะการรำมอญสืบทอดต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้ ลูกหลานชาวมอญรุ่นหลัง ๆ ยังคงได้รับการถ่ายทอดศิลปะนี้ไว้ด้วยดีตลอดมา โดยปัจจุบันในหมู่บ้านลัดเกร็ดจะมีครูสอนมอญรำ คือ ครูฉันทนา มากไธ

รับหน้าที่เป็นครูฝึกทำรำแบบชาวมอญแก่ลูกหลานชาวมอญที่สนใจโดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน สำหรับสถานที่เรียนนั้นบางครั้งก็จะเป็นที่บ้านครูผู้ฝึกสอนหรือที่โรงเรียนแล้วแต่โอกาส เมื่อถึงงานเทศกาลสำคัญทางศาสนา หรือแม้แต่งานสำคัญที่ทางหน่วยงานราชการได้ขอร้องให้จัดแสดง ศิลปะพื้นบ้าน ทางฝ่ายผู้ใหญ่บ้านจะให้จัดนาฏศิลป์มอญรำไปเผยแพร่ยังที่ต่าง ๆ โดยผู้ใหญ่บ้าน จะติดต่อมายังครูฝึกสอนรำมอญ ให้จัดเตรียมการแสดงไว้เพื่อเผยแพร่เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของชาวมอญ นอกจากนี้การรำมอญจะแสดงในงานมงคล เช่น งานฉลองวัด งานรดน้ำผู้ใหญ่ งานสงกรานต์ งานสมโภชต่าง ๆ ตลอดงานงานศพ โดยเฉพาะในงานศพพระสงฆ์ชาวมอญจะมีการจัดแสดงรำมอญถวายหน้าศพ นอกจากศพพระสงฆ์แล้วบางครั้งถ้าเป็นศพผู้อาวุโสชาวมอญที่ เป็นที่เคารพนับถือก็จะมีกรรำหน้าศพเป็นการแสดงความเคารพด้วยเช่นกัน ในแผ่นดินจาริก หน้าพระอุโบสถวัดปรมัยยิกาวาส มีแผ่นดินจาริกที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จาริกประวัตที่ท่านได้ทรงปฏิสังขรณ์วัดนี้ไว้ โดยได้กล่าวถึงตอนฉลอง วัดปรมัยยิกาวาสในปี พ.ศ. 2427 ทรงโปรดให้มีมหรสพฉลองวัดดังนี้

มหรสพครบเครื่องพ็อน	ประจํางาน
โชนหุ่นละครชาน	พาทยฆ้อง
มอญรำระบำการ	จำอวด เอิกเออย
ครั้นแครีกกิมี่ก้อง	จวบสิ้นการฉลอง

จากคำบอกเล่าของคุณพิศาล บุญผูก ชาวมอญเกาะเกร็ดได้กล่าวเพิ่มเติมว่า เมื่อชาวมอญอพยพมาอยู่เมืองไทย มีเรื่องเล่าสืบกันมาว่าชาวมอญได้นำเอาบี่พาทยมอญและมอญรำมาด้วย บี่พาทยมอญเป็นวงดนตรีสำคัญอีกประเภทหนึ่งของชาวมอญซึ่งจะใช้แสดงในโอกาสพิเศษเท่านั้น เช่น งานวัด งานมงคลของบุคคลที่มีฐานะสูง ภายหลังจากงานมงคลน้อยลง บี่พาทยมอญจึงมีการบรรเลงในงานศพบ่อยขึ้น โดยเฉพาะงานศพพระสงฆ์จนทำให้ผู้คนเข้าใจผิดว่าบี่พาทยมอญใช้ในงานศพเท่านั้น สำหรับการรำมอญจะมีทำรำทั้งหมด 10 บท หรือ 10 ท่า แต่ละท่าจะมีบี่พาทยบรรเลงประกอบการรำ เริ่มต้นด้วยการบรรเลงเพลงโหมโรง ที่ชาวมอญเรียกว่า "ขอ-บ้าต" โดยจะมีการบรรเลงทุกครั้งก่อนมีการรำมอญ จากนั้นจึงบรรเลงเพลงที่ 1 ถึง 10

ประกอบการรำ

- เพลงที่ 1 ถึง 10 จะมีชื่อเพลงที่เป็นภาษามอญ ดังนี้
- เพลงที่ 1 ชื่อเพลง "ยาก-จ้าง-หะเป็น"
- เพลงที่ 2 ชื่อเพลง "กะบ๊ะ-ชาน"
- เพลงที่ 3 ชื่อเพลง "ดอม-ทอ"
- เพลงที่ 4 ชื่อเพลง "ชะว้าว-ตอห์"
- เพลงที่ 5 ชื่อเพลง "ชะว้าว-ชะนอม"
- เพลงที่ 6 (ไม่มีใครทราบชื่อ)
- เพลงที่ 7 ชื่อเพลง "กะ-ยวน"
- เพลงที่ 8 ชื่อเพลง "หะ-ว่าย"
- เพลงที่ 9 ชื่อเพลง "เมียง-ปล้าย-หะเล็ย"
- เพลงที่ 10 ชื่อเพลง "บ้ำก-เม็ยะ"

การรำมอญผู้รำจะอาศัยจังหวะตะ โพนมอญเป็นหลัก หน้าทับของการตีตะ โพนมอญเมื่อลงจังหวะตีทางหน้าตะ โพนด้านใหญ่ ผู้รำจะทิ้งมือลงให้พอดีกับจังหวะของตะ โพน การเคลื่อนไหวตัวของผู้รำจะทำโดยการเอนตัวอย่างอ่อนช้อย และกระเียบเท้าไปที่ละน้อย ๆ ตามจังหวะดนตรีส่วนใหญ่จะใช้มือรำรำโดยมีการเคลื่อนไหวของท่ารำน้อยมาก ซึ่งต่างกับการรำไทยซึ่งจะมีท่าทางต่าง ๆ ของผู้รำรำมากกว่า การรำมอญนี้ผู้รำจะเหยียดมือทั้งสองออกว่าในท่าหนึ่งอยู่กับที่พร้อมกับการเคลื่อนไหวลำตัว เมื่อรำจบแต่ละเพลงผู้รำจะพักมือลงไว้ข้างลำตัวที่พาทย์จะขึ้นบรรเลงเพลงใหม่จึงรำรำต่อไป ก่อนรำผู้รำจะทำการกราบครึ่งหนึ่งและเมื่อรำจบแล้วจะกราบอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อแสดงความเคารพ เพราะการรำมอญนั้นโดยปกติมักจะรำเพื่อแสดงความเคารพ ไม่ใช่รำเพื่อความรื่นเริงแต่เพียงอย่างเดียว

การแต่งกายของผู้รำที่เป็นสตรีชาวมอญจะนิยมแต่งตัวแบบชาวมอญดั้งเดิมคือ แต่งตัวด้วยผ้าถุงใช้ผ้าสีเขียวกรอมเทา เสื้อแขนกระบอกพาดผ้าสะไบไหล่ข้างเดียว หรือคล้องคอปล่อยชายให้ห้อยอยู่ข้างหน้าทั้งสองชาย

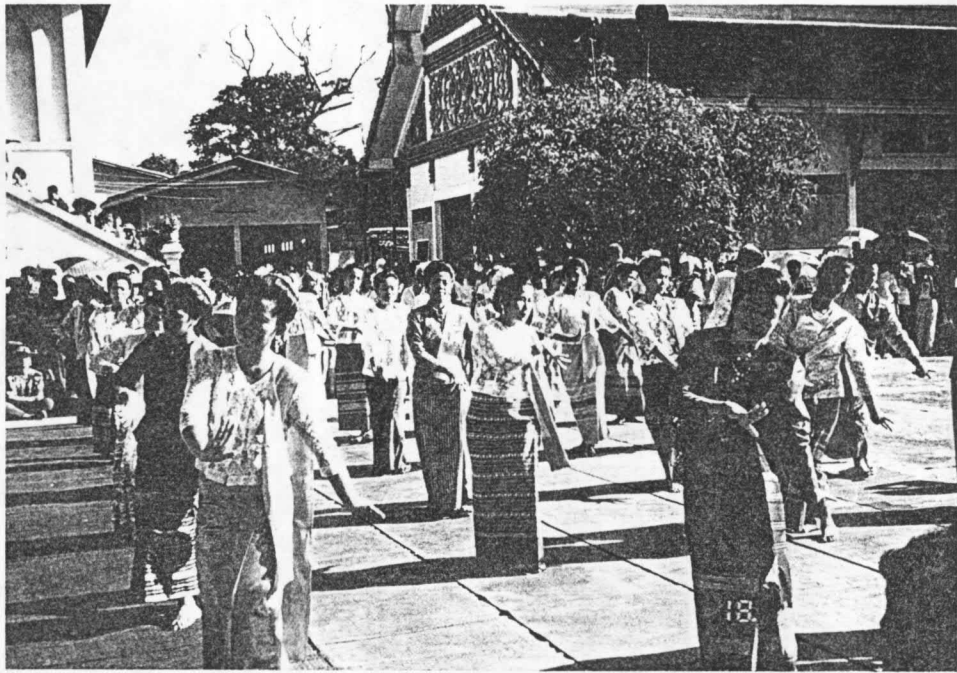
คุณนิศาล บุญผูก ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าชาวมอญเกาะเกร็ดได้เคยมีโอกาสรำถวายต่อผู้ที่ควรเคารพบูชาหลายครั้งด้วยกันคือ

ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2427 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงโปรดเกล้าสถาปนาวัดปากอ่าว ซึ่งเป็นพระอารามรามัญขึ้นเป็นพระอารามหลวง โดยพระราชทานนามว่า "วัดปรมย์ยิกาวาส" และในการเสด็จพระราชดำเนินมาฉลองพระอารามคราวนั้น ชาวมอญเกาะเกร็ดได้มีโอกาสดมอญรำถวายหน้าพระที่นั่ง และรำถวายเป็นพุทธบูชาด้วยกันถึง 3 วัน

ครั้งต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพ.ศ. 2474 พระองค์ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ พระราชทานสมณศักดิ์ให้เจ้าอาวาสวัดปรมย์ยิกาวาส เป็นที่พระสุเมธอาจารย์บริหารธรรมชั้นตรี ธรรม์ลังขณายก ในงานฉลองสมณศักดิ์ ชาวมอญเกาะเกร็ดได้มีโอกาสดมมุกิตาจิต โดยจัดมอญรำถวาย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2469 เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พร้อมด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังวัดปรมย์ยิกาวาส เพื่อสำราญพระอริยาบท ชาวมอญเกาะเกร็ดได้มีโอกาสดมมอญรำถวายเพื่อทอดพระเนตร

ครั้งหลังสุดที่นับว่าเป็นเกียรติอันสูงส่งแก่ชาวมอญ คือ ชาวมอญทั่วประเทศได้รับพระบรมราชานุญาตเป็นกรณีพิเศษ ให้จัดงานบำเพ็ญกุศลถวายพระบรมศพสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 ตามแบบประเพณีมอญ ในงานบำเพ็ญกุศลถวายพระบรมศพครั้งนี้ ชาวมอญเกาะเกร็ดได้ร่วมรำมอญถวายรวม 3 ชุดด้วยกัน ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ชาวมอญได้มีโอกาสดมถวายพระบรมศพในพระบรมมหาราชวัง

ภาพที่ 42 ภาพการแสดงรำมอญของชาวมอญเกาะเกร็ด

ภาพที่ 43 ภาพแสดงการรำระบำบ้านไถลของชาวมอญเกาะเกร็ด

ในปัจจุบันร่ำมอญของชาวมอญเกาะเกร็ดยังมีการถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลานด้วยดีตลอดมา และในช่วงเฉลิมฉลองเทศกาลสงกรานต์ของชาวมอญเกาะเกร็ดเวียนมาถึง ลูกหลานชาวมอญ จะรวมกลุ่มกันจัดให้มีมอญรำขึ้น เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองประเพณีที่ชาวมอญภาคภูมิใจ และการรำมอญที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของชาวมอญเกาะเกร็ดที่จะขาดไม่ได้ในช่วงงานเฉลิมฉลองเทศกาลสงกรานต์ คือ "รำระบำบ้านไกล"

- รำระบำบ้านไกล

รำระบำบ้านไกลเป็นการละเล่นเพลงพื้นบ้านที่มีเฉพาะชุมชนมอญเกาะเกร็ดเพียงแห่งเดียว เพลงระบำบ้านไกลเป็นบทเพลงที่ชาวมอญเกาะเกร็ดร่วมมือกันประดิษฐ์คิดคำร้องทำนอง ทำรำต่าง ๆ เพื่อเล่นกันในหมู่ชาวมอญ จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุชาวมอญได้กล่าวว่า ในสมัยก่อนหนุ่มสาวชาวมอญมักนิยมใช้ร้องเล่นประกอบการเล่นสะบ้ามอญ

ที่มาของคำว่า "ระบำบ้านไกล" นี้ คุณนิศาล บุญผูก ชาวมอญเกาะเกร็ดผู้หนึ่งที่พยายามจะอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวมอญเกาะเกร็ด ได้กล่าวว่า คำว่า "ระบำบ้านไกล" เกิดขึ้นเนื่องจากลักษณะและฉันทลักษณ์ทางภาษาของเพลงระบำบ้านไกลจะคล้ายกับเพลง "ระบำบ้านไร่" หรือ "เพลงนางมาลัย" จึงสันนิษฐานว่า ชาวมอญได้แนวทางของเพลงนี้มาแต่งเป็นเพลงระบำบ้านไกล นอกจากนี้คุณนิศาล บุญผูก ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่าสาเหตุที่ผู้แต่งผู้แต่งเพลงนี้ขึ้นมาเพื่อสะท้อนความคิดคำนึงถึงถิ่นฐานบ้านช่องที่ต้องพลัดพรากจากชาติบ้านเมืองของตนมาอยู่เมืองไทย เพลงระบำบ้านไกลจึงเป็นการแสดงความรู้สึกนึกคิดของชาวมอญเกาะเกร็ด นอกเหนือจากความรื่นเริงจากการร่วมกันร้องรำทำเพลง

การละเล่นเพลงระบำบ้านไกล นิยมเล่นโดยแบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายชาย และฝ่ายหญิง มีพ่อเพลงแม่เพลงเป็นผู้ร้องนำในบทของตน และมีลูกคู่คอยร้องรับ พ่อเพลงแม่เพลงต้องมีปฏิภาณหลักแหลม คารมคมคายและสามารถร้องโต้ตอบกับได้อย่างดี ในการร้องพ่อเพลงหรือแม่เพลงจะร้องนำขึ้นก่อนดังนี้

ชะเออระเหยระบำ แขนอ่อนผ่อนรำ แม่ดูระบำบ้านไกล (โอร่าบ่าชาวบ้านไกล)

จากนั้นจึงค้นเพลงแบบกลอนหกเป็นวรรค ๆ ไป เมื่อจบแต่ละวรรค ลูกคู่จะร้องซ้ำรับเป็นวรรคไปดังต่อไปนี้

เพลงรำระบำบ้านไกล

(ลูกคู่) ชายหรือหญิงร้องขึ้นก่อน

ชะเออระเหยระบำ แขนอ่อนผ่อนรำ แม่ดูระบำบ้านไกล (โอร่าบ่าชาวบ้านไกล)

(ลูกคู่รับพร้อมกันทั้งหญิงชาย)

ชาย - วันนี้เรามาสร้างสรรค์กันนะ โฉมตรู เพื่อให้แขกเขาดูประเพณีของเรา

(ลูกคู่รับ) ระบำไหนเอ๋ย บ้านไกล เขาก็รำสวยเอ๋ย สวยเอ๋ย สวยเอ๋ย สวยเอ๋ย
บ้านไกลเขาก็รำสวยเอ๋ย

หญิง - เรารามัญเกาะเกร็ด มีของเด็ดที่กินชาติ เจ้าช่อมะกอกเจ้าดอกผักกาด
เราอวดต่างชาติได้อย่างสวยงาม (ลูกคู่รับ)

ชาย - เรามาพื้นฟูเพื่อเชิดชูประเพณี ให้มีนานไป (ลูกคู่รับ)

หญิง - วันนี้เรามาปลดเปลื้อง เล่นระบำพื้นเมือง ให้ท่านสุขใจ (ลูกคู่รับ)

ชาย - เกาะเกร็ดนี้ดีนะท่าน เป็นเกาะโบราณสมัยปู่ย่าตายาย เจ้าช่อมะกอก
เจ้าดอกชบา ถ้าใครได้มา แล้วจะติดใจ (ลูกคู่รับ)

หญิง - พวกเราชาวมอญเกาะเกร็ด มีของเด็ดมาแต่ปู่ทวด ที่เราอยากอวดกับใคร
(ลูกคู่รับ)

ชาย - เราปั้นดินให้เป็นโอ่งไห เรามีขาย ไม่มีขาดทั่วตลาดเมืองไทย (ลูกคู่รับ)
(รำตามท่วงทำนองเพลง)

ชาย - เรื่องอื่นเราอวดกันมานาน มาออกปากฝากรักกันบ้างเป็นไร

หญิง - รักของนี่นั้นมีมากหน น้องไม่อยากจะสนให้เหนื่อยหัวใจ

ชาย - วันนี้พบโฉมศรี เดินมาแต่ไกล ตั้งใจจะเข้าไปทัก แต่กลัวออกหักชกไม่ไว้ใจ

หญิง - โธ่เอ๊ยพี่ชายรูปงาม ดูน่าเกรงขามกว่าใคร ต่อหน้าเราทำเป็นไม่กล้า
ผู้ชายมารยาหลายใจ

ชาย - พี่รักน้องจริง โธ่แม่ยอดหญิงจงเชื่อใจ พี่นี่จะมาขอให้น้องฝังรอก
ชั้นหมากบ้านไกล

หญิง - จริงหรือจะให้แม่มาขอ น้องจะฝังรอกที่หัวบ้านไธ จะขอต้อนรับชั้นหมากของพี่
ขอให้คนตีรับมาไว ๆ

ชาย - เราร้องมาก็มาก เห็นจะต้องจากกลับบ้านไกล

หญิง - เราขออวยพรให้มีความสุข และสวัสดิ์ เดินทางถึงที่ขอจงปลอดภัย
ขอให้ทุกท่านจงโชคดี (ซ้ำ) กลับไปวันนี้ให้ผัดตลอดไป

ร่ำระบำบ้านไกลนี้มีรำกันเฉพาะที่เกาะเกร็ดแห่งนี้เท่านั้น และยังคงถ่ายทอดสืบต่อกันมา จนถึงปัจจุบันยังมีพ่อเพลงแม่เพลงที่ยังคงร้อง เพลงนี้ได้อยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน มักแสดงในช่วงเฉลิมฉลองเทศกาลสงกรานต์ หรือเมื่อได้รับเชิญให้ไปแสดง เอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ณ ที่ใดก็ตาม ชาวมอญเกาะเกร็ดจะจัดการแสดงร่ำระบำบ้านไกลไปด้วยทุกครั้ง

อย่างไรก็ตามเทศกาลเฉลิมฉลองสงกรานต์ของชาวมอญเกาะเกร็ดนั้น ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา (ปี 2536-2537) หน่วยงานของทางราชการได้เริ่มจัดให้เป็นงานเฉลิมฉลองประเพณีสงกรานต์ประจำปี โดยจัดให้มีการประกวดขบวนสงกรานต์ของชาวบ้านทุกหมู่บ้านในตำบลเกาะเกร็ด ตลอดจนมีการจัดประกวดการปั้นเครื่องปั้นดินเผา สถานที่จัดงานคือบริเวณลานวัดปรมัยยิกาวาส แต่ผลที่ตามมานั้นชาวมอญบางส่วนไม่ค่อยเห็นด้วยกับการจัดงานแบบนี้ โดยชาวมอญบางส่วนได้ให้เหตุผลว่า แต่เดิมมาในทุก ๆ ปี เมื่อถึงช่วงเทศกาลสงกรานต์ ชาวมอญจากสามหมู่บ้านคือ หมู่ 1 บ้านลัดเกร็ด หมู่ 6 บ้านเสารทอง และหมู่ 7 บ้านโองอ่าง จะมีการเดินขบวนแห่สงกรานต์เวะเวียนไประหว่างหมู่บ้านมอญทั้งสามหมู่เป็นประจำทุกปี โดยชาวมอญทุกคนในหมู่บ้านมักจะเต็มใจมาร่วมขบวนแห่เพื่อไปพบปะสังสรรค์และร่วมแสดงการละเล่นระหว่างกลุ่มพวกพ้องเป็นที่สนุกสนานครื้นเครง ซึ่งต่างจากปัจจุบันที่ทางราชการจัดให้ทุกหมู่บ้านบนเกาะเกร็ดเดินมาร่วมขบวนที่วัดปรมัยยิกาวาสเท่านั้น ชาวมอญจึงไม่มีโอกาสเดินเวียนไปตาม

หมู่บ้านมอญเหมือนเช่นอดีตที่ผ่านมา ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้มีชาวมอญบางส่วนไม่เห็นด้วยกับที่ทางราชการมาจัดประเพณีเช่นนี้ จนกระทั่งในปี 2537 นี้ หลังจากที่เสร็จสิ้นงานเฉลิมฉลองสงกรานต์ประมาณหนึ่งอาทิตย์ พวกเขาได้ร่วมกันจัดขบวนแห่เฉพาะกลุ่มชาวมอญขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งและมีโอกาสแวะเวียนไปรอบหมู่บ้านมอญทั้งสามหมู่

- ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง

ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งนี้ชาวมอญบ้านลัดเกร็ดจะจัดให้มีขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 โดยในเช้าวันงานพวกเขาจะนำน้ำผึ้งและน้ำตาลทราย พร้อมทั้งอาหารคาวหวาน และที่ขาดไม่ได้คือจะมีการทำข้าวต้มมัดหรือข้าวต้มลูกโยนมาถวาย จะมีการนำน้ำผึ้งใส่ภาชนะ หรือขวดโหลเล็ก ๆ พร้อมทั้งเตรียมผ้าสีแดงผืนเล็ก ๆ 1 ผืน โดยจะนำสิ่งของทั้งหมดนี้ไปวัดในตอนเช้า เมื่อไปถึงวัดก็จะตักน้ำผึ้งใส่บาตรเปล่าซึ่งทางวัดจัดเตรียมไว้ จากนั้นจะเริ่มตักน้ำผึ้งใส่บาตรหน้าองค์พระพุทธรูปก่อน จากนั้นจะตักน้ำผึ้งใส่บาตรของพระภิกษุสงฆ์แต่ละองค์ ส่วนน้ำตาลทรายจะตักใส่บาตรที่ตั้งอยู่ใกล้บาตร และผ้าแดงที่เตรียมมาจะใช้สำหรับรองกันบาตรเพื่อเป็นการกันเปื้อนเวลาน้ำผึ้งเต็มบาตรแล้วอาจหกตกลงมาได้

การตักบาตรน้ำผึ้งของชาวมอญบ้านลัดเกร็ดถือเป็นประเพณีที่สำคัญที่ได้กระทำสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ การถวายน้ำผึ้งนี้พระสงฆ์จะนำไปทำเป็นกระสายยา โดยบางส่วนจะแจกจ่ายแก่ผู้ที่ต้องการ (สำหรับในปัจจุบันถ้าไม่สามารถหาน้ำผึ้งมาได้ก็มักจะใช้น้ำอ้อยแทน แต่ชาวมอญส่วนใหญ่ยังคงใช้น้ำผึ้งตักบาตรกันอยู่) งานประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งจึงถือเป็นประเพณีสำคัญที่ชาวมอญได้ถือปฏิบัติสืบทอดเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากชาวมอญมีความเชื่อว่าการถวายน้ำผึ้งแก่พระสงฆ์เพื่อทำเป็นกระสายยานั้นถือได้ว่าเป็นการทำบุญที่ได้กุศลและนำความเป็นสิริมงคลสู่ตนเองและครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุขปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ

- ประเพณีออกพรรษา

ประเพณีออกพรรษาเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของชาวมอญเกาะเกร็ด เมื่อเทศกาลออกพรรษาใกล้เข้ามา ก่อนวันงาน 1-2 วัน แต่ละครัวเรือนจะเตรียมกวาดขนนกกระยาสารท

หมักแป้งทำขนมจีน บรรดาสมาชิกในครอบครัวจะช่วยกันบดกวาดและตกแต่งบ้านเรือน นอกจากนี้ จะพบเห็นกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่มาร่วมแรงร่วมใจบดกวาดลานวัดให้สะอาดเรียบร้อยก่อนเทศกาลออก พรรษาจะมาถึง

ชาวมอญจะทำบุญออกพรรษาตั้งแต่วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 เป็นต้นไป จนถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 โดยในวันขึ้น 14 ค่ำ 15 ค่ำ และแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จะมีการทำบุญ คล้าย ๆ กันทั้ง 3 วัน เริ่มตั้งแต่เช้ามีดของวันขึ้น 14 ค่ำ ชาวมอญจะจัดสำรับอาหารไปถวาย พระที่วัด ในสำรับจะมีขนมจีนน้ำยาหรือน้ำพริก กระจยาสารท กล้วยไข่ เป็นหลัก นอกจากนี้ยังมี อาหารคาวหวานและผลไม้ตามฤดูกาล พร้อมทั้งเตรียมดอกไม้ รูป เทียน ไปทำบุญที่วัด เมื่อ เสร็จจากการทำบุญลูกหลานจะนำอาหารส่วนหนึ่งไปให้บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย รวมทั้ง ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านที่สนิทสนม ถือเป็นการไปเยี่ยมเยียนถามไถ่สารทุกข์สุกดิบกัน เมื่อญาติ ผู้ใดรับอาหารนั้นไปก็จะจัดเตรียมอาหารของตนเพื่อเป็นการตอบแทนกันพอเป็นธรรมเนียม

ในวันขึ้น 15 ค่ำ จะมีการทำบุญตักบาตรหรือที่ชาวมอญเรียกว่า "การตักบาตรรูป เทียน" โดยหลังจากถวายภัตตาหารในตอนเช้าแล้ว พวกเขาจะนำรูป เทียน และดอกไม้ มาใส่บาตรของพระสงฆ์ด้วย และในวันดังกล่าวจะเป็นวันที่พระสงฆ์จากวัดเสาชิงช้า วัด ไร่ล้อม วัดสนามเหนือ วัดกลาง และวัดปรมย์ยิกาวาส มาร่วมปวารณากันที่วัดปรมย์ยิกาวาส

ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จะเป็นวันที่ตรงกับวันออกพรรษา ในสมัยก่อนจะมีการบิณฑบาตทางเรือ โดยในตอนเช้ามีดชาวมอญจะรวมกลุ่มกันทั้งชายและหญิงลงเรือลำใหญ่ ที่เรียกกันว่า "เรือเจ้าขาว" และจะนิมนต์พระสงฆ์จะก้องค์ก็ได้มานั่งกลางลำเรือ ภายในเรือ จะมีกระบุงหรือภาชนะอื่น ๆ ที่เตรียมไว้ใส่ข้าวสาร ที่หัวเรือจะมีตะเกียงจุดไว้เพื่อให้แสงสว่าง กลางลำเรือจะมีเครื่องดนตรีอีก 1 ชุด เพื่อใช้บรรเลงประกอบเวลาร้องเพลงบอกบุญ (เพลง เจ้าขาว) จากนั้นจะพายไปตามบ้านถึงบ้านใดบ้านใดใครก็ร้องเพลงเชิญให้เจ้าของบ้านมาทำบุญ เมื่อเจ้าของบ้านทำบุญแล้วจะร้องเพลงให้พรแก่เจ้าของบ้าน จากนั้นพายไปยังบ้านอื่น ๆ ต่อไป เรือเจ้าขาวจะออกบอกบุญคราวละหลาย ๆ คืน จนเมื่อเห็นว่าบรรดาสิ่งของที่ได้รับบริจาค

ไม่ว่าจะเป็นข่าวสาร กล้าย อ้อย มะพร้าว รวมทั้งปัจจัยที่ได้รวบรวมมาพอทอดกฐินแล้วการบอกบุญก็จะสิ้นสุดลง

ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวมอญกล่าวว่าวิธีการบอกบุญดังกล่าวมานี้กระทำกันสืบต่อมาตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตา ยาย โดยเพลงบอกบุญนี้แต่เดิมร้องเป็นภาษามอญ ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวมอญได้กล่าวถึงตำนานการร้องเพลงเจ้าขาวว่า ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีชาวมอญอพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารเป็นจำนวนมากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตเมืองสามโคก (ปทุมธานี) และเมืองนนทบุรี ทรงเสด็จไปเยี่ยมชาวมอญหลายครั้ง การเสด็จแต่ละครั้งมีพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบริวารติดตามไปด้วย และพระองค์เจ้าวัชรวิงศ์ พระเจ้าหลานยาเธอในรัชกาลที่ 2 (พระโอรสของกรมพระเทเวศร์วัชรินทร์) ต้นราชสกุลวัชรวิงศ์ ซึ่งเป็นพระราชโอรสของรัชกาลที่ 2 และเจ้าจอมมารदान้อย รัชนาด) ได้เสด็จไปด้วย ทรงทราบถึงประเพณีบอกบุญของคนมอญนี้ พระองค์จึงทรงนิพนธ์เป็นเพลงไทยไว้ด้วย เพื่อว่าเวลาไปบอกบุญในหมู่คนไทยจะได้ฟังกันรู้เรื่อง เพลงที่พระองค์ทรงนิพนธ์ให้นั้นมีเนื้อร้องเป็นภาษาไทย แต่ทำนองยังรักษาทำนองเพลงมอญไว้เช่นเดิม และเนื่องจากพระนามเดิมของพระองค์คือ "พระองค์เจ้าขาว" เพลงบอกบุญนี้จึงเรียกเป็นภาษาไทยต่อมาว่า "เพลงเจ้าขาว" และเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบเพลงบุญนี้ ประกอบด้วย ซอ จะเข้ ซลุ่ย ฉิ่งและกลอง (หรือที่ชาวมอญเรียก "เปิงมาง" ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นตะแยมมอญ) ต่อมาในระยะหลังมีการใช้ระนาดเข้ามาประกอบด้วย เพื่อเพิ่มความไพเราะและเพิ่มระดับเสียงของเพลงให้กังวานไกลออกไป การนิพนธ์เพลงของพระองค์เจ้าวัชรวิงศ์นั้นจะเป็นแนวในการร้องเท่านั้น ผู้ร้องจะใช้ปฏิภาณแต่งเนื้อร้องขึ้นเองขณะกำลังร้องได้ โดยพ่อเพลงหรือแม่เพลงจะเป็นผู้ร้องนำขึ้นก่อน เมื่อจบแต่ละบทลูกคู่ทั้งหมดในเรื่องจะร้องรับพร้อม ๆ กัน ด้วยการขึ้นต้นร้องรับด้วยคำว่า "เอ๋ย เจ้าเอ๋ย" แล้วร้องทวนคำร้องของพ่อเพลงหรือแม่เพลงอีกครั้งหรือสองครั้ง จากนั้นพ่อเพลงหรือแม่เพลงจะร้องขึ้นมาใหม่ และร้องเช่นนี้ตลอดไป พร้อมกับมีดนตรีบรรเลงประกอบคำร้องนั้นตลอดเวลา

เพลงเจ้าขาวจะร้องขึ้นต้นด้วยคำว่า "เจ้าขาว ราวละลอก หอม(แต่)ดอก ดอกเจ้าเอ๋ย" ทุกครั้งไปผู้ร้องจะคิดชื่อดอกไม้ใด ๆ ก็ได้ แล้วร้องต่อให้สัมผัสกันพร้อมกับมีความหมายตามประสงค์ด้วย ตรงนี้เองที่ผู้ร้องจะต้องใช้ปฏิภาณคิดแต่งขึ้นเอง เมื่อร้องจบลูกคู่จะร้องรับ

ตัวอย่างเนื้อร้องเพลงเจ้าขาว

- พ่อเพลง แม่เพลง - เจ้าขาว ราวละลอก หอม (แต่)ดอก ดอกเจ้าเอ๋ย จำปี
 ร้องนำ ขอเชิญแม่คุณ ทำบุญกุศลสามัคคี
- ลูกคู่รับ - เอ๊ะละ เจ้าเอ๋ย
 เจ้าขาว ราวละลอก หอม(แต่)ดอก ดอกเจ้าเอ๋ย จำปี
 ขอเชิญแม่คุณ ทำบุญกุศลสามัคคี เอ๊ะละ เจ้าเอ๋ย
- ร้องนำ - เจ้าขาว ราวละลอก หอม(แต่)ดอก ดอกเจ้าเอ๋ยมณฑา
 ลูกมาบอกบุญ เชิญแม่คุณช่วยสร้างศาลา
- รับ - เอ๊ะละ เจ้าเอ๋ย
 เจ้าขาว ราวละลอก หอม(แต่)ดอก ดอกเจ้าเอ๋ยมณฑา
 ลูกมาบอกบุญ เชิญแม่คุณช่วยสร้างศาลา เอ๊ะละ เจ้าเอ๋ย
- ร้องนำ - เจ้าขาว ราวละลอก หอม(แต่)ดอก ดอกเจ้าเอ๋ยราชาวดี
 บุญแม่มาหลาย ลูกพามาส่งถึงที่
- รับ - เอ๊ะละ เจ้าเอ๋ย
 เจ้าขาว ราวละลอก หอมดอก ดอกเจ้าเอ๋ยราชาวดี
 บุญแม่มาหลาย ลูกพามาส่งถึงที่ เอ๊ะละ เจ้าเอ๋ย
- ร้องนำ - เจ้าขาว ราวละลอก หอมดอก ดอกเจ้าเอ๋ยอัญชัญ
 เชิญสร้างกุศลครั้งนี้ เนื้มบารมีมหาทาน
- รับ - เอ๊ะละ เจ้าเอ๋ย
 เจ้าขาว ราวละลอก หอมดอก ดอกเจ้าเอ๋ยอัญชัญ
 เชิญสร้างกุศลครั้งนี้ เนื้มบารมีมหาทาน เอ๊ะละ เจ้าเอ๋ย

- ร้องนำ - เจ้าขาว ราวละลอก หอมดอก ดอกเจ้าเอ๋ยกัลปพฤกษ์
บุญกฐินนี้ยิ่งใหญ่ ล่องลอยมาให้ ท่านในยามดึก
- รับ - เอ๋ลา เจ้าเอ๋ย
เจ้าขาว ราวละลอก หอมดอก ดอกเจ้าเอ๋ยกัลปพฤกษ์
บุญกฐินนี้ยิ่งใหญ่ ล่องลอยมาให้ ท่านในยามดึก เอ๋ลา เจ้าเอ๋ย
- ร้องนำ - เจ้าขาว ราวละลอก หอมดอก ดอกเจ้าเอ๋ยรสสุคนธ์
ขอให้ท่านมั่งมี เป็นเศรษฐีเมืองนนท์
- รับ - เอ๋ลา เจ้าเอ๋ย
เจ้าขาว ราวละลอก หอมดอก ดอกเจ้าเอ๋ยรสสุคนธ์
ขอให้ท่านมั่งมี เป็นเศรษฐีเมืองนนท์ เอ๋ลา เจ้าเอ๋ย
- ร้องนำ - เจ้าขาว ราวละลอก หอมดอก ดอกเจ้าเอ๋ยชัยพฤกษ์
ผลบุญที่ท่านสร้าง ขอให้ท่านมั่งคั่งสมดังใจนึก
- รับ - เอ๋ลา เจ้าเอ๋ย
เจ้าขาว ราวละลอก หอมดอก ดอกเจ้าเอ๋ยชัยพฤกษ์
ผลบุญที่ท่านสร้าง ขอให้ท่านมั่งคั่งสมดังใจนึก เอ๋ลา
เจ้าเอ๋ย

นอกจากนี้เนื้อเพลงแม่เพลงยังสามารถที่จะใช้ทำนองเพลงมอญอื่น ๆ และนำมาร้องเป็นภาษาไทยเช่น ใช้ทำนองเพลงราตรีประดับดาวสองชั้น เพลงมอญดูดาว เป็นต้น ความหมายของเพลงจะเป็นไปในทำนองเดียวกัน คือ เชิญชวนทำบุญ และอำนวยการให้แก่ผู้ร่วมทำบุญ ผู้ร่วมทำบุญนี้อาจทำบุญด้วยข้าวสาร หรือเงินทองก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า การทอดกฐินโดยการพายเรือออกเรือไรเงินตามบ้านนี้ ในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมา ได้เปลี่ยนมาเป็นการร้องเพลงบอกบุญเพื่อเรียไรเงินทอดกฐินกันเองภายในหมู่บ้านแทน ทั้งนี้ชาวมอญได้กล่าวว่าเป็นเพราะเริ่มมีโจรสลัดชุม ชาวบ้านไม่กล้าออกมาในตอนเข้ามิด

ภาพที่ 45 ภาพแสดงการร้องเรือเจ้าขาวของชาวมอญเกาะเกร็ด

ส่วนในช่วงวันแรม 3 ค่ำ เดือน 11 จะมีการปิดทองพระพุทธรูปไสยาสน์ ชาวมอญจะมาปิดทององค์พระในโบสถ์วัดปรมัยยิกาวาส โดยในตอนเช้า จะมีการทำบุญเลี้ยงพระที่วัด และนำดอกไม้รูปเทียนมาถวายพระพุทธรูปในโบสถ์ พร้อมทั้งปิดทององค์พระเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว การปิดทององค์พระพุทธรูปไสยาสน์ในโบสถ์วัดปรมัยยิกาวาสนี้ถือเป็นธรรมเนียมที่ชาวมอญบ้านลัดเกิร์ตปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน